

Nieuwe regeling van de pensioenen van de burgerlijke ambtenaren en van hun nabestaanden
(Algemene burgerlijke pensioenwet)

MEMORIE VAN ANTWOORD
(Ingezonden 30 september 1965)

Nr. 7

(De vroegere stukken zijn gedrukt in de zitting 1964—1965)

ALGEMEEN

Inleiding

De ondergetekenden willen hun antwoord aanvangen met het betuigen van hun erkentelijkheid voor de voortvarende wijze waarop het verslag over dit omvangrijke ontwerp, handelend over een erkend moeilijke stof, is uitgebracht. Hiermee heeft de Commissie ongetwijfeld bijgedragen tot verwezenlijking van de inwerkingtreding van de nieuwe pensioenwet op 1 januari 1966, het doel waarop de ondergetekenden het oog hebben gericht. Zich aansluitend bij de waardering die algemeen werd geuit voor hun ambtsvoorgangers, die het ontwerp hebben ingediend, menen de ondergetekenden inderdaad dat zij het beste handelen, door met kracht de totstandkoming van de nieuwe pensioenwet te bevorderen.

Vele leden vestigden de aandacht op de huns inziens wel zeer late indiening van het wetsontwerp; zij bestempelden de gang van zaken als onnodig talmen van de ambtsvoorganger van de eerste ondergetekende, veroorzaakt door onzekerheid ten aanzien van de verhouding tussen overheidspensioen en A.O.W./A.W.W.-uitkering. De ambtsvoorgangers van de ondergetekenden hebben deze opmerkingen blijkbaar voorzien; zij hebben de struikelblokken op de weg van de indiening van het wetsontwerp geschetst in punt 3 van de toelichting. De ondergetekenden menen hiernaar te mogen verwijzen, eraan toevoegend dat zij in de lange voorbereidingsduur van het ontwerp mede een aansporing zien alles te zetten op een snelle invoering als het eenmaal wet is geworden.

De waardering voor de overeenstemming die in het georganiseerd overleg is bereikt onderschrijven de ondergetekenden gaarne. Op dit punt was het vele andere leden opgevallen dat in de memorie van toelichting gewag is gemaakt van volledige overeenstemming, terwijl in het communiqué van de Centrale Commissie sprake was van volledige overeenstemming over de hoofdpunten van het ontwerp. Op de vraag van evenbedoelde leden welke nauwkeurige betekenis aan de in de memorie gebezigde uitdrukking „volledige overeenstemming” moet worden gegeven antwoorden de ondergetekenden, dat ter zake geen verschil is bedoeld. Met „volledige overeenstemming” is beoogd aan te geven dat de vertegenwoordigers van alle ambtenarenorganisaties in de Centrale Commissie instemden met de nota-hoofdpunten — als geheel genomen — die tot grondslag heeft gestrekt van het ontwerp.

Het verheugt de ondergetekenden dat de strekking van het ontwerp algemeen met instemming werd begroet en dat de Commissie zich — met het oog op de wenselijkheid dat de nieuwe wet per 1 januari 1966 in werking treedt — enige beperkingen heeft opgelegd met betrekking tot het stellen van vragen en het doen van wijzigingsvoorstellen. De ondergetekenden hopen in het volgende deel van deze memorie ter zake bevredigende antwoorden te geven, ook op de punten waarop men zich zijn definitieve oordeel nog heeft voorbehouden.

Andere groepen

Hoewel de indiening van het ontwerp der nieuwe Algemene militaire pensioenwet niet gelijktijdig met de indiening van dit ontwerp kon geschieden, bestaat geen grond voor de vrees dat de wederzijdse beïnvloeding onvoldoende zou zijn afgewogen. Bij de voorbereiding van beide ontwerpen is voortdurend interdepartementaal contact geweest en in grote lijnen bevatten beide ontwerpen dezelfde vernieuwingen. De verschillen tussen de ontwerpen zullen zijn te verklaren uit het onderscheid tussen de aard van de rechtspositie en de dienstomstandigheden van het militaire- en het burgerlijke overheidsperoneel dan wel uit de historische ontwikkeling. Hierbij dient nog te worden bedacht dat de nieuwe militaire pensioenwet tevens een versmelting van acht bestaande pensioenwetten zal betekenen, zodat de voorbereiding hiervan bijzondere zorgvuldigheid vereist.

Zeer vele leden vroegen ten aanzien van de handhaving van een afzonderlijke Spoorwegpensioenwet, of daarbij voldoende acht is geslagen op de coördinatie en unificatie, die door samenvoeging van de beide regelingen zou kunnen worden bevorderd. Deze leden meenden dat het blijven voortbestaan van vrijwel identieke afzonderlijke regelingen de overzichtelijkheid van de pensioenwetgeving niet in de hand werkt. Hierbij merken de ondergetekenden op dat destijds onder hun ambtsvoorgangers wel degelijk onder ogen is gezien of samenvoeging van de onderhavige regelingen de coördinatie en unificatie zou kunnen bevorderen dan wel kostenbesparend zou kunnen werken. Dit laatste is echter niet gebleken: de pensioenadministratie bij de N.V. Nederlandse Spoorwegen is nauw verbonden met de personeelsadministratie zodat scheiding daarvan eerder tot meer dan tot minder kosten zou leiden. De coördinatie ten aanzien van de uitvoering is verzekerd door het nauwe contact op dit punt tussen het departement van de eerste ondergetekende en het pensioenbureau van de Nederlandse Spoorwegen. De vereiste eenheid tussen de bewuste wetten is voorts gewaarborgd omdat de eerste twee ondergetekenden beide wetten indienen.

Het lag in het voornemen van evenbedoelde ondergetekenden de indiening van het ontwerp ener nieuwe spoorwegpensioenwet spoedig op die van de burgerlijke pensioenwet te doen volgen. Tot hun spijt is dit niet mogelijk gebleken omdat het overleg over de financiering van het spoorwegpensioenfonds nog niet kon worden voltooid. Zodra dit overleg is beëindigd zal indiening van het ontwerp van een nieuwe spoorwegpensioenwet met bekwame spoed plaats vinden.

In dit verband vroegen vele der hiervoor bedoelde leden een uiteenzetting waarom niet alle ten laste van de overheidsmiddelen komende pensioenen in een en dezelfde wet dienen te worden geregeld. Deze leden meenden dat dit een aanzienlijke besparing zou opleveren. Ten aanzien van de burgerlijke

pensioenwet en de spoorwegpensioenwet is de vraag hierboven reeds beantwoord. Daaruit blijkt dat de historische ontwikkeling ten deze ook een rol speelt. Dit geldt eveneens met betrekking tot de burgerlijke en de militaire pensioenwetten. In 1922 is codificatie van de burgerlijke pensioenwetten gelukt. Het ontwerp van de nieuwe militaire pensioenwet zal codificatie van de militaire pensioenwetten betekenen. Hiermede zal dus een belangrijke verdere stap op de weg van unificatie zijn gezet.

De tijd voor de uiteindelijke unificatie is nog niet rijp; daartoe zou een moeilijk en langzaam vorderend proces van naar elkaar toegroen van regelen van eigen aard moeten zijn door-gemaakt. Het is dan ook te begrijpen dat de Staatscommissie voor de pensioenwetgeving het denkbeeld van een unificatie van de overheidspensioenwetgeving als de hierbedoelde leden voor ogen staat heeft moeten laten rusten. Het is echter geenszins uitgesloten dat pogingen in de verdere toekomst zullen worden herhaald en uiteindelijk wellicht met welslagen zullen worden bekroond. Het is echter geenszins zeker dat zodanige eenwording van de regelingen een belangrijke kostenbesparing zou betekenen nu ook de optimale omvang van administraties aan bepaalde grenzen is gebonden. Voor de militaire pensioen-sector geldt a fortiori dat het verband met de personeelsadministratie bezwaarlijk zou kunnen worden losgemaakt. Niettemin willen de ondergetekenden gaarne toezeggen dat, mocht het aannemelijk worden dat in de hier besproken richting besparingen van belang zouden kunnen worden bereikt, zij stellig de nodige stappen zouden nemen om verwezenlijking daarvan naderbij te brengen.

Aan verscheidene leden die de aandacht vestigden op de regelingen van de politieke pensioenen antwoorden de ondergetekenden dat het inderdaad in het voornemen ligt wijziging van die regelingen te bevorderen met het oog op het onderhavige wetsontwerp. De voorbereiding daarvan is reeds ter hand genomen en na voltooiing daarvan zal indiening van de ontwerpen spoedig volgen.

Stelsel van financiering

De ambtsvoorgangers van de ondergetekenden gaven in de punten 7.3 en 7.4 van de memorie van toelichting een vrij uitvoerige uiteenzetting van de betekenis die zij hechtten aan de handhaving van fondsvorming voor de ambtelijke pensioenen. De vraag van enkele leden, of deze motivering van de fondsvorming niet rijkelijk ouderwets aandoet, zouden de ondergetekenden niet bevestigend willen beantwoorden.

De beschouwing omtrent de noodzaak van een verhoudingsgewijs hoog peil van de nationale besparingen in ons land, is in overeenstemming met de gangbare opvattingen over de groei van het nationale inkomen en over de factoren, die daarvoor bepalend zijn. Deze noodzaak vormde ook bij de verdere uitwerking van de motivering het uitgangspunt.

Indien de bedoelde leden met hun verwijzing naar de algemene ouderdomsverzekering tot uitdrukking willen brengen, dat een rechtstreeks verband tussen besparingen en toekomstige pensioenaanspraken niet altijd noodzakelijk is, kunnen de ondergetekenden zich daar wel achter stellen. Anderzijds achten zij het juist, dat hun ambtsvoorgangers in de omvang van de met de ambtelijke pensioenen gemoeide bedragen een aanleiding te meer hebben gezien om aandacht te besteden aan de gevolgen, die de overgang op een andere wijze van financiering van die pensioenen zou hebben voor de nationale besparingen en daarmee voor het toekomstige draagvermogen van onze volkshuishouding.

De belegging van de kapitalen van pensioenfondsen in indexobligaties werd door de Sociaal-Economische Raad ter sprake gebracht in zijn advies van 30 juni 1961 over waardevaste bedrijfspensioenen. De Raad wees daarin op het algemeen karakter van dit vraagstuk in deze zin, dat het verkrijgen van indexleningen niet beperkt zou kunnen worden tot een bepaalde groep van kapitaalbeleggers, in dit geval de bedrijfspensioenfondsen. De Raad liet in zijn beschouwingen in het midden in

hoeverre het bedrijfsleven en de overheid bereid zouden zijn indexobligaties uit te geven.

De ondergetekenden zijn van mening, dat de uitgifte van indexobligaties een averechtse uitwerking zou hebben op het functioneren van het maatschappelijk bestel, waarin het betaalmiddel een centrale plaats inneemt. Met die uitgifte zou namelijk de indruk worden gewekt, dat de handhaving van de koopkracht van het geld een minder belangrijke plaats in het overheidsbeleid zou gaan innemen. Daardoor zou de bestrijding van de inflatie ernstig worde belemmerd. Zou het afgeven van indexobligaties beperkt blijven tot het Algemeen burgerlijk pensioenfonds, dan zou dit in wezen neerkomen op een verschuiving van de kosten, die uit algemene salaris- en pensioenverhogingen voortvloeien, van de gezamenlijke overheidsorganen, die deze kosten in hun functie van werkgever dragen, naar het Rijk en eventueel de lagere organen in hun functie van geldnemer. Dit zou ten gevolge hebben, dat de kosten van de pensioenvoorziening, zoals die in de personeelsuitgaven tot uitdrukking komen, een onvolledig beeld van de totale financiële gevolgen van de pensioenvoorziening geven, hetgeen de ondergetekenden juist willen vermijden.

Op de vraag van sommige leden, of het geen aanbeveling verdient voor de financiering van de ambtenarenpensioenen gedeeltelijk en geleidelijk over te gaan tot een omslagstelsel en het mitigeren van het kapitaaldeckingsstelsel, mogen de ondergetekenden antwoorden, dat reeds thans een gemitigeerde vorm van kapitaaldekking bestaat. De gevolgen van algemene salaris- en pensioenverhogingen worden immers pas achteraf gedekt, namelijk in een reeks van jaren na het optreden van deze verhogingen. In voorgaande kamerstukken is dan ook gesproken van een gematigde vorm van het kapitaaldeckingsstelsel of van een tussenvorm tussen kapitaaldeckings- en omslagstelsel.

Een verdergaande overgang naar het omslagstelsel achten de ondergetekenden ongewenst op grond van de argumenten, dat de kosten van de pensioenvoorziening onvoldoende tot uitdrukking zouden komen in de periode waarin de pensioen-uitzichten ontstaan (de diensttijd van de ambtenaren) en dat een bron van besparingen zou worden aangetast, die moeilijk door een andere zou zijn te vervangen.

De annuïteit die het Rijk in 1961 aan het Algemeen burgerlijk pensioenfonds toekende, is sindsdien niet gewijzigd en het ligt niet in het voornemen van de ondergetekenden wijziging of intrekking voor te stellen. Deze annuïteit had ten doel tekorten, die voordien in het pensioenfonds waren ontstaan, te dekken. Sinds de sanering ligt in het stelsel der wet opgesloten, dat met het oog op wijzigingen in de financiële positie van het fonds het peil van de bijdragen in nadere beschouwing wordt genomen en eventueel wordt herzien. Een dergelijke herziening kan zowel een verhoging als een verlaging van de bijdragen inhouden.

Voor de opneming in de wet van een garantie van het Rijk voor de pensioenbetalingen, aan de orde gesteld door de voordien aan het woord zijnde en vele andere leden, wordt door hen als motief aangevoerd, dat er sprake is van recht op pensioen.

De ondergetekenden zouden in dit verband de aandacht willen vestigen op de bepalingen in de wet, die tot strekking hebben de financiering van de pensioenen te verzekeren — zie artikel C 3 — en op het systeem van pensioenfinanciering, dat de gepensioneerden minder afhankelijk maakt van de beschikbaarstelling van gelden door de begrotingswetgever in een min of meer verre toekomst. Zij menen dat hierdoor voldoende waarborgen voor de gepensioneerden zijn gegeven.

Bij sommige leden rezen nog vragen rondom de financiering van het fonds in verband met de welvaartsvastheid en de integratie van de bodempensioenen. Deze leden vroegen of de jongste ontwikkelingen van de bodemvoorzieningen en de inbouw in het ambtenarenpensioen niet moeten leiden tot een verlaging van het pensioenbijdragepercentage en -verhaal (artikel C 3 en C 7).

De ondergetekenden menen te dien aanzien in de eerste plaats te mogen verwijzen naar het gestelde in de tweede

alinea van punt 8.1 van de toelichting waarin het per 1 januari 1964 benodigde bijdragepercentage wordt besproken. Vervolgens zijn in de laatste alinea (op blz. 8) van genoemd punt de overwegingen vermeld die ertoe hebben geleid voor te stellen het premiepercentage voorshands op 24 te handhaven. Bij die overwegingen is ook rekening gehouden met de optrekking van de A.O.W.- en A.W.W.-pensioenen tot een sociaal minimum, omdat de lasten van het fonds dientengevolge een belangrijke verlichting hebben ondergaan. Daarnaast dient echter te worden gewezen op de algemene maatregelen in het salarissvlak die sinds 1 januari 1964 hebben plaatsgevonden en die ingevolge het welvaartsvastheidsbeginsel onmiddellijk hun weerslag hebben gekregen in het pensioenpeil, evenals zulks het geval zal zijn bij de nog in 1965 te bewerkstelligen algemene salarismaatregelen (uitkering ineens).

De ondergetekenden zijn daarom van mening het geldende bijdragepercentage voorlopig te moeten bestendigen; niettemin zien zij met bijzondere belangstelling uit naar de verschijning van de volgende (dertiende) wetenschappelijke balans van het fonds — naar de toestand per 31-12-64 — waarin de invloed van bovengenoemde factoren geheel tot uitdrukking zal komen. Vooruitlopend op de verschijning daarvan wordt getracht zo spoedig mogelijk actuariële gegevens en beschouwingen te verkrijgen, waarop een verantwoorde beoordeling van het geldende bijdragepercentage — dat een voorlopig karakter draagt — kan worden gegrond. In afwachting daarvan en mede in aanmerking nemende, dat de mogelijkheid van verlaging van het pensioenbijdragepercentage en -verhaal ook aan de orde is in de Centrale Commissie voor georganiseerd overleg in ambtenarenzaken, kunnen de ondergetekenden hieromtrent thans geen nadere mededelingen doen.

Financiële gevolgen

Volgens een globale raming zal uit hoofde van de uitbreiding van het pensioengerechtigde personeel met de daarvoor in aanmerking komende arbeidscontractanten en tijdelijke ambtenaren op basis van gegevens over 1965 ten laste van de overheidssector der provincies komen 1,2 mln. en ten laste van de overheidssector der gemeenten 14,9 mln. De vervroeging van de afdracht van de overheidsbijdragen betekent voor deze lichamen in de overheidssector een extra-last van respectievelijk 0,4 mln. en 4,3 mln. Voor de beide hiervoor genoemde wijzigingen zal de lastenverhoging dus bedragen respectievelijk 1,6 mln. en 19,2 mln.

In welke mate een lastenverhoging zal optreden als gevolg van het vervallen van de mogelijkheid van vervroegd ouderdomspensioen, valt thans nog niet te zeggen. Dit hangt ervan af in hoeverre de organen van deze lichamen een regeling zullen treffen, die voor bepaalde betrekkingen ontslag mogelijk maakt wegens het bereiken van een leeftijdsgrens vóór het 65ste jaar (functioneel leeftijdsontslag). Een schatting is nog des te moeilijker, omdat niet bekend is in welke gevallen, waarvoor een regeling van functioneel leeftijdsontslag zal zijn getroffen, daarvan ook gebruik zal worden gemaakt. Het in de memorie van toelichting genoemde bedrag van 10 mln. voor de gezamenlijke overheidsorganen — dat pas na een overgangperiode van tien jaren zou worden bereikt —, heeft dan ook een zo globaal karakter, dat het niet meer aanduidt, dat dat het vervroegd leeftijdsontslag voor de provincies en de gemeenten te zamen een uitgavenverhoging zal meebrengen, die op den duur een aantal miljoenen guldens per jaar zou kunnen belopen.

De overige op blz. 8 onder 8.2 van de memorie van toelichting genoemde wijzigingen zullen niet tot een belangrijke verhoging van lasten leiden. Het is echter onmogelijk hiervan een enigszins bruikbare schatting te geven. Dit laatste geldt ook voor de éénmalige kosten van het z.g. „generaal pardon”.

In verband met de hiervoor genoemde imponderabilia zijn de eerder vermelde bedragen van 1,6 mln. voor de provincies en van 19,2 mln. voor de gemeenten verhoogd tot 2,1 mln. en tot 25 mln. Deze bedragen zullen aan het Provinciefonds, respectievelijk het Gemeentefonds worden gecompenseerd,

waarvoor een verhoging van het aandeelpercentage van deze fondsen met respectievelijk 0,012 pct. en 0,15 pct. nodig is. Bij nota van wijzigingen zijn deze verhogingen in het wetsontwerp aangebracht.

De uitkeringen uit het Gemeentefonds zullen te zijner tijd in verband met de hierbedoelde maatregelen worden aangepast.

Verspreide opmerkingen

De ondergetekenden moeten toegeven dat de pensioenstof moeilijk regelbaar is zodat voor deze stof nog meer dan voor andere onderwerpen geldt dat onmogelijk alle gevallen die zich voordoen en zullen voordoen kunnen worden voorzien. De wetgever zal dus zijn beginselen zo goed mogelijk tot uitdrukking moeten brengen maar zal verder de uitleg van de wet aan de daarvoor geschapen organen moeten kunnen toevertrouwen. Zou deze uitleg tot ongewilde uitkomsten voeren dan zal de wetstekst herziening behoeven. Dit menen de ondergetekenden voorop te moeten stellen bij hun antwoord aan sommige leden, die op het voorkomen van onbevredigende — met het rechtsbewustzijn in strijd zijnde — beslissingen wezen, die zich bij de toepassing van de bestaande pensioenwet zouden hebben voorgedaan. Bedoelde leden pleiten in dit verband voor een meer algemene regeling — in hoofdstuk W op te nemen — die de fondsdirectie zou machtigen voor bepaalde gevallen of groepen van gevallen tegemoet te komen aan onbillijkheden van overwegende aard, die zich bij de toepassing van de wet mochten voordoen; op de beslissingen van de directie te dien aanzien zou dan beroep bij de Raad van toezicht mogelijk moeten zijn.

De ondergetekenden zijn evenwel van mening dat zodanige regeling te ver zou gaan en afbreuk zou doen aan de rechten en plichten van de wetgever. Zij zijn aan het onderhavige vraagstuk zeker niet voorbij gegaan maar zij zijn van oordeel dat de bedoelde bevoegdheid slechts in uitzonderlijke gevallen of groepen van gevallen mag worden toegekend. In deze gedachtengang hebben zij artikel F 14 voorgesteld, omdat in het bijzonder bij de berekening van het eigen pensioen het voorkomen van onredelijke uitkomsten niet geheel uitgesloten mag worden geacht in verband met de mogelijkheid van toepassing van de wet in gevallen die thans niet of nauwelijks kunnen worden voorzien. Daarnaast moge worden gewezen op artikel T 5 dat een soortgelijke bevoegdheid als hier bedoeld voor het overgangsrecht toekent.

Met betrekking tot de opmerkingen van vele leden die pleiten voor een duidelijke en goed werkende afbakening tussen dit wetsontwerp en de W.A.O. delen de ondergetekenden het volgende mede.

Volgens artikel 6, eerste lid, onder *a*, van de Wet op de arbeidsongeschiktheidsverzekering wordt o.a. niet als dienstbetrekking beschouwd, de arbeidsverhouding van degene, „aan wie door het Rijk ter zake van zijn arbeidsverhouding invaliditeitspensioen is verzekerd dan wel zal zijn verzekerd, indien het met hem voor langer dan zes maanden of voor onbepaalde tijd aangegane dienstverband zes maanden heeft geduurd”.

Indien personeel van privaatrechtelijke lichamen door toepassing van artikel B 3 ambtenaar in de zin van de nieuwe pensioenwet wordt zal het door het Rijk ter zake van zijn arbeidsverhouding invaliditeitspensioen zijn verzekerd, op dezelfde voet als van degenen die via artikel B 1 of B 2 ambtenaar in de zin van de pensioenwet zijn. Dientengevolge zal de arbeidsverhouding van dit personeel krachtens artikel 6 van de Wet op de arbeidsongeschiktheidsverzekering niet als dienstbetrekking worden beschouwd, zodat dit personeel geen werknemer is in de zin van die wet en mitsdien niet verzekerd zal zijn krachtens die wet. Hetzelfde geldt m.m. voor personen bedoeld in artikel B 1, tweede lid, onder *b* en *c* — zo deze anders nl. onder de W.A.O. zouden zijn gevallen — nadat artikel B 7, onder *b*, op hen zou zijn toegepast. Anderzijds kan de Kroon artikel B 7, onder *a*, aanwenden om bepaalde personen of groepen van personen van het ambtenaarschap ingevolge de pensioenwet uit te sluiten. Zulke personen zullen

dan echter niet onder de uitzondering van artikel 6, eerste lid, onder a, van de W.A.O. vallen zodat zij volgens evengenoemde wet zullen zijn verzekerd.

De ondergetekenden hopen hiermee de afbakening tussen de W.A.O. en dit wetsontwerp voldoende te hebben verduidelijkt. Het vierde lid van artikel 6, dat oorspronkelijk in het ontwerp voor de W.A.O. stond, is inmiddels vervallen (w.o. 7171, Nader gewijzigd ontwerp van wet, stuk nr. 30).

De vraag van dezelfde leden, of het de bewindslieden bekend is, dat bij de berekening van de loonbelasting, verschuldigd door een belastingplichtige die overheidspensioen ontvangt uit meer dan één bron, telkens rekening wordt gehouden met het A.O.W.-pensioen, beantwoorden de ondergetekenden bevestigend. Zij maken hierbij echter het voorbehoud, dat het A.O.W.-pensioen alleen dan meer dan eens in de loonbelasting wordt betrokken, wanneer de overheidspensioenen door meer dan één instantie worden uitbetaald, b.v. wanneer naast een pensioen van het Algemeen burgerlijk pensioenfonds nog een pensioen van de Stichting Administratie Indonesische Pensioenen wordt genoten. De aan het betoog van deze leden ten grondslag liggende veronderstelling dat deze situatie leidt tot een te hoge inhouding, vergeleken bij hetgeen later aan inkomstenbelasting verschuldigd is, doet zich echter slechts zelden voor. In de gevallen waarin door twee instanties loonbelasting wordt ingehouden over het A.O.W.-pensioen, vindt deze inhouding door beide instanties plaats aan „de voet van het tarief”, waardoor naar het totale inkomen bezien, de progressie in het tarief niet ten volle tot gelding komt. Voorts passen beide instanties de bejaardenaftrek en de kostenaftrek voor pensioenen toe. Door de werking van deze factoren zal de bij wege van aanslag verschuldigde inkomstenbelasting bijna altijd hoger uitkomen dan hetgeen door beide instanties te zamen aan loonbelasting is ingehouden.

Voor de weinige gevallen echter, waarin ingehouden loonbelasting de uiteindelijk verschuldigde inkomstenbelasting mocht overtreffen, zij er op gewezen dat op verzoek van de belastingplichtige bij de aanslagregeling zoveel mogelijk voorrang zal worden gegeven aan aanslagen inkomstenbelasting en premieheffing, waarop te zamen vermoedelijk een saldo „terug te geven” zal zijn van meer dan f 100.

Aan deze voorrangsregeling is bekendheid gegeven in de toelichting op het aangiftebiljet inkomstenbelasting (blz. 2).

HOOFDSTUKKEN EN ARTIKELEN

HOOFDSTUK A

Algemene bepalingen

Artikel A 2, eerste lid. Artikel A 2, eerste lid, houdt een definitie in van het begrip pensioen in de zin der wet en bepaalt tevens dat deze definitie zal gelden bij de toepassing van krachtens de wet uit te vaardigen regelingen. Artikel T 3, tweede lid bepaalt dat de daar bedoelde pensioenen voor de toepassing der nieuwe wet geacht worden krachtens die wet te zijn toegekend, zodat daarop krachtens het eerste lid van dat artikel de bepalingen van de nieuwe wet in beginsel van toepassing zullen zijn. De genoemde bepalingen hebben derhalve een verschillende strekking. De ondergetekenden menen echter dat de woorden „of krachtens artikel T 3 geacht worden krachtens deze wet te zijn toegekend” in artikel A 2, eerste lid, kunnen vervallen. In de nota van wijzigingen wordt derhalve voorgesteld de redactie van laatstgenoemd artikellid te herzien.

Artikel T 2 is naar de mening van de ondergetekenden een bepaling van een andere aard dan de eerder genoemde; het handhaaft voor wat de daarin genoemde punten betreft bepalingen van de Pensioenwet 1922.

Artikel A 4. Zoals uit de memorie van toelichting bij dit artikel blijkt is deze bepaling opgenomen met het oog op mogelijke toekomstige uitkeringen. Voorbeelden van zodanige uitkeringen kunnen derhalve thans niet worden gegeven. Uit de

bepaling blijkt dat het niet in de bedoeling ligt de interpretatie van het begrip wachtgeld in de zin der wet uitsluitend over te laten aan de administratieve rechtspraak in ambtenarenzaken.

Artikel A 5. De woorden „voor zover mogelijk” zijn veiligheidshalve opgenomen ten einde mogelijke ongerijmdheden bij het letterlijk nemen der overeenkomstige toepassing te voorkomen.

Artikel A 8. De formulering van het welvaartsvastheidsbeginsel is reeds onderwerp van gedachtenwisseling geworden bij de behandeling van wetsontwerp 7936. In de memorie van antwoord op het voorlopig verslag inzake evengenoemd ontwerp wordt uiteengezet waarom de Regering wezenlijke wijziging van die formulering niet in overweging kan nemen. Naar deze uiteenzetting mogen de ondergetekenden verwijzen. Zij moeten derhalve ontkennend antwoorden op de vraag van enkele leden of de Regering bereid is opnieuw te bezien of de pensioenen van bepaalde gepensioneerde ex-ambtenaren moeten worden herzien, gezien de hogere salariëring van hun nog actieve collega's. Ook al is de Regering niet van mening dat groepsgewijze salarisverhogingen in de toekomst uitgesloten zullen zijn, zij kan hierin geen voldoende reden zien een andere regeling van de welvaartsvastheid te ontwerpen. De vraag van sommige leden of de Regering bereid is de instelling van een „jubeljaar” b.v. eens in de vijf jaar, voor de pensioenaanpassing van bepaalde groepen gepensioneerden te overwegen — als hun pensioenen belangrijk achterop zouden zijn geraakt vergeleken bij de salariswijziging der actieven — moet zij eveneens ontkennend beantwoorden omdat in haar gedachtengang de pensioenaanpassing volgens de algemene salariswijzigingen redelijk en voldoende moet worden geacht.

HOOFDSTUK B

Ambtenaarschap

Algemeen

Overheidspersoneel. Ten antwoord op de vraag van vele leden of de redactie van het tweede lid van artikel B 9 niet tot de conclusie leidt, dat indien b.v. de drempeltijd bij een gemeente is doorgebracht en de betrokkene onmiddellijk daarop een functie in Rijksdienst aanvaardt, hij of zij opnieuw een drempeltijd moet doormaken, merken de ondergetekenden op dat zulks slechts het geval zal zijn indien de dienstverhouding bij de gemeente minder dan zes maanden heeft geduurd. Is dit het geval, dan zal de betrokkene in zijn latere overheidsfunctie een volledige drempeltijd van zes maanden moeten doormaken alvorens hij het ambtenaarschap in de zin der pensioenwet verkrijgt. Hieraan ligt de gedachte ten grondslag dat eerst van een meer bestendige dienst bij hetzelfde lichaam sprake moet zijn alvorens het hierbedoelde ambtenaarschap kan worden verkregen. In de gevallen dat iemand in dienst treedt bij de overheid met de bedoeling een loopbaan bij die overheid te volgen zal een beëindiging van de dienstverhouding binnen de drempeltijd als gevolg van overgang naar een ander publiekrechtelijk lichaam tot de uitzonderingen behoren. Bij de regeling die is voorgesteld is dan ook gedacht aan personen van wie (nog) niet vaststaat dat zij voor langere tijd bij de overheid in dienst zullen blijven.

Indien de mogelijkheid zou worden geopend drempeltijd, die is doorgebracht bij meer dan één publiekrechtelijk lichaam, bij elkaar te voegen en dus de gehele overheidsdienst in dit opzicht als een eenheid te zien, zou dit ten gevolge hebben dat de bewaking van de voltooiing van de drempeltijd door organen en fondsbestuur veel voeten in de aarde zou hebben. Het is juist een belangrijk winstpunt van dit ontwerp dat het begin van het ambtenaarschap duidelijker dan thans is afgebakend. Bovendien zou dan de volgende moeilijkheid rijzen.

Ingevolge artikel C 5 is het lichaam in welks dienst de belanghebbende was, laatstelijk voordat hij het ambtenaarschap

verkreeg, door het verstrijken van de drempeltijd een afzonderlijke bijdrage aan het pensioenfonds verschuldigd. Deze bijdrage wordt berekend naar het ambtelijk inkomen van betrokkene over de eerste volle maand van zijn ambtenaarschap, vermenigvuldigd met het aantal maanden dat de drempeltijd heeft geduurd. Verder moet ingevolge artikel C 7 op de ambtenaar nog een bijdrageverhaal worden toegepast. Zou de gehele overheidsdienst voor de drempeltijd als een eenheid worden beschouwd, dan zou ten aanzien van de pensioenbijdrage en het verhaal daarvan op de betrokkene een splitsing moeten worden gemaakt, hetgeen allerlei administratieve omslag zou veroorzaken.

Op grond van het bovenstaande zou het naar het gevoelen van de ondergetekenden niet eenvoudiger zijn de overheidsdienst ten opzichte van de drempeltijd-eis als een eenheid te beschouwen.

Semi-overheidspersoneel. De weg die in artikel B 3 wordt voorgesteld om personen in dienst van bepaalde privaatrechtelijke lichamen onder de werking van de pensioenwet te brengen, zal, zoals algemeen werd toegejuicht, een einde maken aan de thans heersende situatie, waarin het aan de jurisprudentie van de Pensioenraad en de Centrale Raad van Beroep is overgelaten of personeel van bepaalde stichtingen al dan niet ambtenaar in de zin van de pensioenwet kan worden. Na de inwerkingtreding van de nieuwe wet zal dit een beleidsaangelegenheid zijn van de centrale overheid. Ten aanzien van het voeren van dat beleid stellen de ondergetekenden zich voor dat van geval tot geval zal worden overwogen of personen in dienst van een privaatrechtelijk lichaam voor de toepassing der pensioenwet met ambtenaren kunnen worden gelijkgesteld.

Zodanig beleid is op zichzelf niet gericht op verruiming van de mogelijkheid om privaatrechtelijke lichamen onder de pensioenwet te brengen. Het doel is enerzijds het verkrijgen van groter rechtszekerheid en anderzijds een veelzijdiger beoordeling van de onderhavige gevallen. Op de vraag naar de criteria die bij de toepassing van de nieuwe regeling waren te hanteren zal verderop worden ingegaan.

Terecht wordt er in het verslag op gewezen dat een zeer belangrijk deel van de activiteiten op het gebied van het maatschappelijk werk, de gezondheidszorg en de sociaal-culturele zorg tot stand komt door middel van privaatrechtelijke instellingen, opgekomen uit de sfeer van het particulier initiatief en door dat initiatief verder tot ontwikkeling gebracht. Aan het slot van het betoog dat hierop volgt wordt in het verslag opgemerkt, dat de gelijkheid in beloning van het personeel van de hierbedoelde organisaties met dat van de overheid niet opgaat voor het zeer belangrijk onderdeel van de totale beloning, dat uit weduwen-, wezen- en invaliditeitspensioen bestaat. Alhoewel, zo werd gesteld, de door de privaatrechtelijke instellingen zelf te treffen voorzieningen op dit gebied in het algemeen wel worden gesubsidieerd, is het niet mogelijk aan de werknemers in dienst van die instellingen, dezelfde pensioenaanspraken toe te kennen als de overheid doet aan de ambtenaren in de zin van de pensioenwet. Dit wezenlijk verschil in rechtspositie wordt, naarmate de huidige tendens in de economische ontwikkeling zich voortzet, steeds groter en in zijn praktische uitwerking onbillijker, aldus het verslag.

Naar aanleiding hiervan wijzen de ondergetekenden op het volgende.

De pensioenvoorzieningen voor het personeel van gesubsidieerde instellingen — het gaat hierbij niet alleen om het weduwen-, wezen- en invaliditeitspensioen, maar ook om het ouderdomspensioen — vertonen een uitermate grote verscheidenheid. Dit vindt onder meer zijn oorzaak in de banden die deze instellingen met verschillende sectoren van het kerkelijke en maatschappelijke leven hebben. De kosten van de pensioenvoorziening komen in de regel op dezelfde voet voor subsidiëring in aanmerking als de kosten van de salarissen. Omdat het onmogelijk is alle verschillende collectieve en individuele pensioenvoorzieningen op haar eigen merites te beoordelen, wordt een globale norm gesteld, waarbinnen de

pensioenkosten dienen te blijven. Deze norm houdt in het algemeen in dat de totale pensioenpremie niet meer dan 18 pct. van het salaris mag bedragen, waarbij er van wordt uitgegaan dat een derde deel ten laste van het personeel komt. De pensioenpremie van het Algemeen burgerlijk pensioenfonds voor nieuw toetredende ambtenaren is berekend op nog geen 16 pct.; de overige 8 pct. van de tegenwoordige premie houdt verband met de grote omvang van de oude, gedeeltelijk vóór de oorlog vallende, voor pensioen meetellende dienstjaren. In dit licht gezien is de 18 pct. pensioenpremie voor de gesubsidieerde instellingen, die in doorsnee pas in een later stadium haar huidige status hebben gekregen op zichzelf genomen niet onjuist te achten. Echter is het wel duidelijk geworden dat het stellen van een uniforme norm voor alle instellingen op den duur ernstige bezwaren heeft. De kosten van een pensioenvoorziening zijn namelijk in belangrijke mate afhankelijk van de samenstelling van het personeel, zodat het niveau van de oudedagsvoorziening, dat met hetzelfde premiepercentage tot stand kan worden gebracht, nogal uiteenloopt. Het hier aangeduide vraagstuk vormt een onderwerp van interdepartementaal overleg.

In dit verband past een antwoord op de vraag of 's Rijks schatkist uiteindelijk niet gebaat zou kunnen zijn met toelating tot het Algemeen burgerlijk pensioenfonds van velen, wier particuliere ouderdomsverzekeringen thans geheel of voor een aanmerkelijk deel, door een overheidssubsidie worden gefinancierd. Bij deze vraag wordt naar de mening van de ondergetekenden te weinig rekening gehouden met de mogelijkheden van collectieve pensioenvoorziening en voor min of meer grote groepen personeel — al of niet als onderdeel van een bedrijfspensioenfonds. In deze vorm behoeft de uitvoering van een pensioenvoorziening niet meer te kosten dan in geval van onderbrenging bij het Algemeen burgerlijk pensioenfonds. Omdat de overheid bepaalde normen voor de toelaatbare pensioenlasten zal blijven hanteren, en bij de vaststelling daarvan uiteraard zal uitgaan van een doelmatige uitvoeringsorganisatie, zal de keuze van een te dure vorm van uitvoering in de eerste plaats ten nadele van de pensioenvoorziening komen en niet van de subsidieverlenende overheid.

De opmerking dat de administratiefrechtelijke instanties die thans artikel 3 der Pensioenwet interpreteren, waaroverigens alle waardering voor wordt uitgesproken, in het verleden niet altijd de schijn hebben weten te bewaren, dat een belangrijk element in hun overwegingen was of het Algemeen burgerlijk pensioenfonds niet te zwaar werd belast, bevremdt de eerste ondergetekende. Bij die overwegingen hebben de financiële consequenties voor het fonds bij zijn weten nimmer een rol gespeeld. Indien een bepaald lichaam niet werd toegelaten geschiedde zulks omdat dat lichaam niet voldeed aan de voorwaarden, krachtens welke het personeel het ambtenaarschap in de zin van de Pensioenwet 1922 kon verkrijgen. Zo er in het verleden bedenking rees tegen toelating van een bepaald lichaam, dan geschiedde zulks omdat, gezien de aard en het karakter van dat lichaam, het personeel daarvan niet geacht kon worden te behoren tot de kring van degenen waarvoor het Algemeen burgerlijk pensioenfonds is opgericht, te weten de ambtenaren. Overigens kan onder de huidige omstandigheden de toetreding van het personeel van een stichting niet worden belet, indien statutair aan de over artikel 3 van de huidige pensioenwet gevormde, en door de Centrale Raad van Beroep bevestigde, jurisprudentie wordt voldaan.

De betekenis van de woorden „met name ook de financiële consequenties voor het fonds”, die op blz. 11 van de memorie van toelichting onder het hoofd „artikel B 3” voorkomen, is voor de beoordeling van de vraag of enigerlei stichting enz. onder de werking van de wet kan worden gebracht, slechts deze, dat dient te worden nagegaan of het pensioenfonds in verband met de leeftijdsopbouw of de aard der werkzaamheden van het personeel van een bepaald lichaam een extra-risico gaat dragen. Bepaald kan dan worden dat het fonds hiervoor een schadeloosstelling dient te ontvangen. In dit verband zij gewezen op artikel 5 van de Pensioenwet 1922. Indien na 1 juli 1922 voor de toepassing

van die wet alsnog als ambtenaren worden beschouwd personen, die te dier zake bij de wet als zodanig worden gelijkgesteld, regelt die wet tevens de wijze waarop het fonds ter zake van de uitbreiding van het aantal deelgerechtigden schadeloos wordt gesteld. Deze bepaling kan thans geen toepassing vinden voor stichtingen die langs interpretatieve weg onder de werking der wet zijn komen te vallen. Artikel N 1 van het ontwerp van de nieuwe wet maakt het mogelijk voor alle na het tijdstip van de inwerkingtreding van de wet toe te laten lichamen een schadeloosstelling aan het fonds vast te stellen, indien, b.v. op grond van de hierboven genoemde omstandigheden, de wiskundige reserve van het fonds wegens toetreding van het personeel van die lichamen verhoging ondergaat.

Voorts werd het in ruime kring teleurstellend geacht dat de indieners van het ontwerp de gelijkstellingsprocedure van geval tot geval, d.i. per instelling, bij Koninklijk besluit willen doen geschieden. In verband hiermede werd gevraagd of een regeling in de wet zou kunnen worden vastgelegd voor het personeel van instellingen, die zich het behartigen van enig terrein van maatschappelijke welzijnszorg ten doel stellen en in de kosten waarvan de overheid door middel van subsidiëring in belangrijke mate bijdraagt. Een objectieve norm ter beoordeling van de mate waarin een overwegend algemeen belang wordt behartigd, kan, aldus stelde men, b.v. gevonden worden in de hoogte van het subsidiepercentage.

Inderdaad staat de ondergetekenden een wetstoepassing voor ogen, waarbij aan de hand van zorgvuldig overwogen maatstaven artikel B 3 wordt gehanteerd. Een objectieve norm, volgens welke de mate van subsidieverlening bepalend zou moeten zijn voor de beoordeling van de vraag of er al dan niet sprake is van het dienen van het algemeen belang in bovenvermelde zin, achten de ondergetekenden echter niet alleen minder juist maar bovendien ondoelmatig. Minder juist in die zin dat er verscheidene privaatrechtelijke lichamen zijn die over eigen inkomsten beschikken en voor wie het bedrag van de subsidie afhangt van het verschil tussen de noodzakelijke uitgaven en het bedrag van de zelf verkregen inkomsten. Verder dient men te letten op de naamloze vennootschappen die uitsluitend of bijna uitsluitend openbare lichamen tot vennoten hebben. In de toekomst zal immers ook voor het toelaten van deze N.V.'s een K.B. nodig zijn. Onder de huidige wet is dit beperkt tot N.V.'s die gemeentelijke of provinciale belangen dienen en die niet uitsluitend openbare lichamen tot vennoten hebben. Het subsidie-element speelt hierbij geen rol. De in het voorlopig verslag gedachte weg, te weten het als groep toelaten van die instellingen die voor ten minste 2/3 in hun door de overheid subsidiabel gestelde lasten worden gesubsidieerd, achten de ondergetekenden derhalve niet begaanbaar, omdat de subsidieregeling in deze aangelegenheid, zoals uit het bovenstaande blijkt, niet de enige maatstaf kan zijn. Bovendien zijn de hierbedoelde subsidieregelingen somtijds aan wijzigingen onderhevig zodat ongewenste wisselingen in het ambtenaarschap niet zouden zijn uitgesloten.

Nog werd gevraagd of de Regering bereid is alsnog te overwegen om door het stellen van objectieve normen in de wet zelf — of eventueel bij algemene maatregel van bestuur — een meer algemene en automatische toepassing te bevorderen van de onderhavige uitbreiding en daarbij de voor- en nadelen van een dergelijke oplossing alsnog aan de Kamer kenbaar te maken.

Zoals uit het vorenstaande blijkt heeft de Regering de nieuwe werkwijze voor toelating van personeel in dienst van particuliere lichamen voorgesteld om, zoals door de Kamer algemeen werd toegejuicht, aan de thans heersende situatie een einde te maken, waarin het aan de jurisprudentie van de Pensioenraad en de Centrale Raad van Beroep is overgelaten, of t.a.v. een zodanig lichaam artikel 3 der Pensioenwet 1922 dient te worden toegepast. Op blz. 9, rechterkolom, onder het hoofd semi-overheidspersoneel, punt 12, vierde alinea, van de memorie van toelichting, is reeds gesteld, dat het ondoenlijk is in het ontwerp een bevestigende maatstaf neer te leggen op grond waarvan gelijkstelling „automatisch” plaatsvindt en dat

het daarom wenselijk is dat ter zake van geval tot geval bij K.B. de nodige beslissing wordt genomen. Men zou dan immers, hetzij in het ontwerp hetzij in een algemene maatregel van bestuur, een algemene omschrijving moeten geven van de groepen van instellingen die automatisch onder de wet dienen te worden gebracht, en zulks achten de ondergetekenden een hachelijke zaak. De moeilijkheid die de subsidiëringseis als algemene omschrijving meebrengt, is hierboven reeds besproken.

De weg die de Kamer voor ogen staat t.a.v. bepaalde groepen van privaatrechtelijke lichamen zou er bovendien toe kunnen leiden, dat er opnieuw kwesties zouden ontstaan met de daaraan verbonden onzekerheid, over het al of niet toelaten van de hierbedoelde lichamen, waarbij men ten slotte toch weer afhankelijk wordt van de interpretatie der omschrijving van de groep waartoe zij behoren. Bij de voorgestelde „incidentele” beslissing over het toelaten van een lichaam zullen uiteraard de normale regels voor de uitoefening van een behoorlijk bestuur worden gevolgd; gelijksoortige instellingen zullen dus op dezelfde wijze worden behandeld. Zoals uit het bovenstaande moge zijn gebleken, achten de ondergetekenden de voorgestelde tekst van artikel B 3 derhalve toereikend zodat zij de door de Commissie voorgestelde nieuwe tekst niet in overweging kunnen nemen. Uit hoofde van het zoëven genoemde beginsel zal het echter niet uitgesloten zijn dat een groep gelijksoortige lichamen bij hetzelfde K.B. zal worden aangevoerd.

In dit verband zij er nog op gewezen dat vele van de hier in het geding zijnde instellingen werkzaam zijn op het terrein van de jeugdzorg en van het maatschappelijk werk. Voor deze instellingen gelden geen uniforme regels. Zou het wellicht nog mogelijk zijn voor bepaalde verenigingen tot een algemene omschrijving te komen, dit moet uitgesloten worden geacht voor verenigingen die zich bewegen op het terrein van jeugdzorg en maatschappelijk werk, waaronder zich vele bevinden waarvan de activiteit verbonden is aan een kerkgenootschap.

Omtrent de vraag welke criteria bij de toepassing van artikel B 3 zullen worden gehanteerd merken de ondergetekenden het volgende op.

De thans voorgestelde gelijkstellingsprocedure zal geleidelijk moeten worden uitgewerkt aan de hand van richtlijnen die zich gaandeweg duidelijker zullen gaan aftekenen.

Mede gezien de uitgestrektheid van het terrein waarop artikel B 3 in beginsel toepassing kan vinden, is het thans nog niet doenlijk een alomvattend beeld te schetsen van de wijze waarop dit artikel zal worden toegepast. Maar al ware dit voor het heden mogelijk, dan nog zou het niet juist zijn hieraan het beleid strak te binden. De bestaande en mogelijke verschijningsvormen op dit gebied zijn namelijk zo verschillend dat het beleid behoefte heeft aan soepele richtlijnen die tevens aanpassing gedogen aan bijzondere omstandigheden. Bovendien zullen zodanige richtlijnen, vooral gedurende de eerste jaren van de toepassing der nieuwe wet, voor wijziging vatbaar moeten zijn aan de hand van de opgedane ervaring. Hierbij dient voorts te worden bedacht dat in de toepassing van artikel B 3 krachtens artikel B 8 de Raad van toezicht dient te worden gekend. Met het oog op het bovenstaande menen de ondergetekenden thans geen verdere mededelingen op dit punt te kunnen doen.

HOOFDSTUK C

Bijdrage en verhaal

Algemeen

Gevraagd werd of de Regering het juist acht ook pensioenverhaal toe te passen over diensttijd die na de drie kalenderjaren valt waarover de middelsom wordt berekend. Aangezien de middelsom ten doel heeft een redelijke grondslag voor de pensioenberekening te verschaffen en als zodanig losstaat van het pensioenverhaal beantwoorden de ondergetekenden de vraag bevestigend. Zij tekenen hierbij volledigheidshalve aan dat de bovenbedoelde diensttijd medetelt voor de pensioenberekening.

Artikel C 1. Inderdaad doen zich bij de rijksdienst nog wel enkele situaties voor waarbij inkomen in natura wordt verstrekt. Zij zijn echter betrekkelijk zeldzaam omdat er de laatste jaren stelselmatig naar is gestreefd zulk inkomen in geld te waarden. Zodra de nieuwe wet in werking is getreden, zullen de betrokken lichamen die nog inkomsten in natura toekennen op de gevolgen daarvan voor de berekening van het ambtelijk inkomen worden gewezen en zal worden aangedrongen op waardering in geld daarvan. Juist met het oog op regelingen die bij stichtingen enz. zouden kunnen bestaan is in artikel U 8 een vijfjarige overgangstermijn voorzien gedurende welke bestaande tot de wedde behorende emolumenten nog in het ambtelijk inkomen mogen worden opgenomen.

Artikel C 4, derde lid. De hoogte van de hier bedoelde rente zal afhangen van de tijdsduur waarmee van de gestelde termijnen wordt afgeweken, uitgaande van het rentepeil op de geldmarkt. Bij nota van wijzigingen wordt echter voorgesteld de mogelijkheid van rentevergoeding door het fonds te schrappen omdat te vroege betaling waarschijnlijk niet meer van betekenis zal zijn bij maandsgewijze stortingen.

Artikel C 9 (lees: C 7). Het verhaal van de pensioenbijdrage is uitdrukkelijk in het ontwerp genoemd omdat de ondergetekenden niet in het midden willen laten hoe zij de lastenverdeling tussen overheid en ambtenaar thans zien. Overigens hebben zij begrip voor het bezwaar dat aldus verandering op korte termijn van het verhaalspercentage wordt belemmerd. Inderdaad zal het met het oog op het salarisbeleid wenselijk zijn de gelegenheid te hebben het verhaal snel te wijzigen. Bij nota van wijzigingen wordt daarom voorgesteld het verhaalspercentage bij algemene maatregel van bestuur te wijzigen.

HOOFDSTUK D

Diensttijd

Algemeen

De ondergetekenden staan op het standpunt dat wegens het zgn. diensttijdekort van de door verschillende leden genoemde categorieën ambtenaren geen bijzondere regelingen dienen te worden getroffen. Het treffen van afwijkende pensioenregelingen voor bijzondere groepen dient slechts in overweging te worden genomen indien zeer sterke argumenten daarvoor zouden kunnen worden aangevoerd. Zij zijn van mening dat in dit verband niet gesproken kan worden van een situatie die als onbevredigend kan worden gekarakteriseerd. Een onderscheid kan worden gemaakt tussen die ambtenaren, die geen 40 dienstjaren kunnen halen omdat een betrekking wordt vervuld die een buitenambtelijke voorpraktijk eist, en die ambtenaren, die in dezelfde omstandigheden verkeren tengevolge van het feit dat het uitoefenen van een beroep eerst na het volbrengen van een langdurige studie kan aanvangen. Met betrekking tot de eerste groep merken de ondergetekenden op dat er in redelijkheid van kan worden uitgegaan, dat voor de voorambtelijke werkzaamheid een pensioenvoorziening geldt, c.q. door de betrokkenen zelf de nodige voorzieningen ter zake kunnen worden getroffen. De ambtelijke pensioenvoorziening behoeft naar de mening van de ondergetekenden niet te voorzien in het opheffen van het eventuele nadelig verschil tussen de voorambtelijke pensioenvoorziening en de ambtelijke.

Met betrekking tot de tweede groep kan erop worden gewezen dat betrokkenen op een hoger niveau en derhalve met een hoger pensioenuitzicht in dienst treden dan de gemiddelde ambtenaar en voorts wegens het gewoonlijk steiler beloop van hun carrière meer profijt hebben van het zgn. eindloonstelsel. In zoverre kunnen de ondergetekenden zich dus verenigen met de enkele leden en vele andere leden die zich niet konden aansluiten bij het verzoek te dezer zake geëigende maatregelen in overweging te nemen.

Voorts willen de ondergetekenden er nog op wijzen dat de maatregelen die in dit verband wel worden gesuggereerd (diensttijd-bijkoopregeling, gunstiger „pensioentarief”) waar-

schijnlijk zouden leiden tot een belasting van de organen, aangezien betwijfeld moet worden of de betrokkenen de daaraan verbonden kosten (bijkooptom, bijdrageverhoging) voor eigen rekening zouden willen of kunnen nemen. Aldus zouden de organen voor bepaalde ambtenaren zwaardere lasten op zich nemen dan voor anderen waartegen in het algemeen het beginsel der gelijke rechtsbedeling zich verzet. Weliswaar zouden mede de in dit verband geopperde bezwaren bij het treffen van een algemene voorziening worden ondervangen, b.v. door het brengen van de maximum-pensioendiensttijd op 35 jaren en verhoging van het „pensioentarief” tot 2 pct. per dienstjaar of door het verhogen van de pensioengerechtigde leeftijd maar voor zodanige maatregelen bestaat geen grond.

In de memorie van toelichting (blz. 15, linker kolom) is reeds uiteengezet op welke gronden de algemene pensioengerechtigde leeftijd op 65 jaar is gehandhaafd. Daarenboven zijn de ondergetekenden van mening dat in het algemeen ook de hier bedoelde categorieën van ambtenaren er niet voor zullen voelen die leeftijd te verhogen.

De ondergetekenden kunnen niet meegaan met de suggestie om voor pensioengerechtigde ambtenaren die als vreemdeling in dienst van de geallieerde legers aan de bevrijding van ons land hebben medegewerkt, hun militaire diensttijd tijdens de tweede wereldoorlog voor pensioen te laten medetellen. De hier aan het woord zijnde leden zullen vermoedelijk een kosteloze medetelling op het oog hebben.

De ondergetekenden kunnen niet inzien dat de overheid jegens de betrokkenen een bijzondere verplichting op pensioenrechtelijk gebied zou hebben.

Artikel D 3, derde lid. Aangezien in het algemeen van een verplichting tot het doorbrengen van wachtgeldtijd tussen de keerkringen geen sprake zal zijn, zijn de ondergetekenden van mening dat er geen termen aanwezig zijn bedoelde tijd voor dubbeltelling in aanmerking te doen komen.

HOOFDSTUK E

Het recht op ambtenarenpensioen

Ouderdomspensioen

Nu men nagenoeg algemeen de in de memorie van toelichting ontwikkelde bezwaren tegen invoering van het zgn. vrijwillig ouderdomspensioen — het door de Staatscommissie voorgestelde onmiddellijk ingaand pensioen op 60-jarige leeftijd na ontslag in overeenstemming tussen ambtenaar en dienstleiding — niet overtuigend acht, willen de ondergetekenden trachten hun bedenkingen hier nog eens uiteen te zetten. Bij hun beschouwingen hieromtrent zullen zij, zoals werd gevraagd, ook het zgn. diensttijdpensioen betrekken: het eveneens door de Staatscommissie voorgestelde pensioen op 60-jarige leeftijd bij ontslag op eigen verzoek mits een diensttijd van 40 jaren is voltooid.

Allereerst zij erop gewezen dat het stelsel van de nieuwe wet geen pensionering van ambtenaren kent vóór het 65ste jaar, tenzij wegens invaliditeit. Daarnaast zal in de rechtspositieregeling het functioneel leeftijdsontslag — verplicht ontslag vóór het 65ste jaar voor bekleden van bepaalde veel-eisende betrekkingen — gepaard aan een financiële voorziening tot het 65ste jaar, uitkomst bieden aan die gevallen waarin het doordienen tot het 65ste jaar zowel voor de dienst als voor de ambtenaar bij voorbaat uitgesloten wordt geacht. Indien men daarbij bedenkt dat bij de beoordeling van de invaliditeit het bedrijfsgeneeskundig element een belangrijke rol zal kunnen spelen — men zie de toelichting onder punt 53 — dan zal men tot de overtuiging kunnen komen dat in dit geheel van voorzieningen nauwelijks behoefte kan bestaan aan een vorm van pensionering vóór het 65ste jaar anders dan wegens invaliditeit. In deze gedachtengang zijn zowel het vrijwillig ouderdomspensioen als het diensttijdpensioen overbodig.

Als belangrijk bezwaar tegen beide evengenoemde pensioenvormen moet gelden dat de kosten daarvan onoverzienbaar

zijn. De Staatscommissie was van mening dat een veelvuldig gebruik van het diensttijdspensioen niet behoeft te worden verwacht. De ondergetekenden delen die mening niet omdat velen van degenen die het maximum pensioen hebben „inverdiend”, dus op 40 dienstjaren kunnen bogen, ongetwijfeld de gelegenheid zullen aangrijpen op hun zestigste jaar met pensioen te gaan. Dit is temeer waarschijnlijk als de mogelijkheid bestaat — en dat zal veelal het geval zijn, zeker tegenwoordig — naast hun pensioen enige lonend werk te verrichten.

De Staatscommissie achtte het diensttijdspensioen met name voor het vrouwelijk personeel op zijn plaats. Voor gevallen waarin pensionering vóór het 65ste jaar van vrouwelijk personeel gewenst zou zijn kan echter de regeling van het functioneel leeftijdsontslag baat brengen. Men kan gevoelig aannemen dat betrekkingen die overwegend door vrouwelijk personeel worden vervuld stellig in aanmerking zullen komen voor een nader onderzoek met het oog op een eventuele aanwijzing als betrekkingen waarvoor een leeftijdsgrens zal gaan gelden.

Ook voor het vrijwillig ouderdomspensioen weegt — zoals gezegd — het financiële bezwaar. Weliswaar zou de vereiste overeenstemming tussen dienstleiding en ambtenaar een al te veelvuldig gebruik moeten remmen, maar de ondergetekenden verwachten daar weinig van. De dienstleiding zal al bijzonder stevig in haar schoenen moeten staan wil zij instemming kunnen weigeren met enig verzoek om ontslag. Men vergete niet dat de ambtenaar bij ontslag dan een onmiddellijk ingaand pensioen deelachtig zal worden waarnaast hij dikwijls nog andere inkomsten zal kunnen verwerven. Zelfs zou zodanige regeling er toe kunnen leiden dat juist degenen die een beroep uitoefenen waarnaar op de arbeidsmarkt een sterke vraag bestaat de dienst zouden verlaten, zulks — dit behoeft nauwelijks gezegd — ten nadele van een goede vervulling van de overheidstaak.

Voor wat het diensttijdspensioen betreft wijzen de ondergetekenden er nog eens op dat deze pensioenvorm naar hun oordeel een onverantwoord onderscheid zou scheppen in de behandeling van ambtenaren die op hun zestigste jaar reeds veertig dienstjaren hebben voltooid en degenen bij wie dit pas later, b.v. op hun vijf en zestigste jaar of nog later, het geval is. Men kan toch moeilijk volhouden dat het rechtvaardig is de ambtenaren die rond hun twintigste levensjaar een ambtelijke loopbaan zijn begonnen vijf jaar eerder pensioen te geven dan hun die rond hun vijfentwintigste jaar hiermee zijn aangevangen.

Door sommige leden werd bepleit in elk geval aan de ongehuwde ambtenaar, die bij het bereiken van de leeftijd van 60 jaar geen minderjarige kinderen of pleegkinderen heeft, de keuze te laten tussen voortzetting van zijn werkkring tot hij de leeftijd van 65 jaar heeft bereikt en vervroegd ontslag met onmiddellijk ingaand recht op ouderdomspensioen. De ondergetekenden kunnen echter niet inzien welke pensioenrechtelijke redenen zouden zijn aan te voeren voor evenbedoelde voorkeursbehandeling van ongehuwde ambtenaren.

Dezelfde leden vroegen of de ondergetekenden een mogelijkheid zien voor verplegenden de pensioengerechtigde leeftijd op 60 jaar te stellen resp. op 55 jaar voor hen die daarom verzoeken. Te dien aanzien meent de Regering in hoofdzaak te mogen verwijzen naar de voor het Rijk reeds in voorbereiding zijnde rechtspositionele regeling van het functioneel leeftijdsontslag. Ongetwijfeld zal het beroep van verplegende in beginsel in aanmerking komen voor een onderzoek naar de noodzaak hiervoor een leeftijdsgrens beneden de 65 jaar vast te stellen. Op welke leeftijd deze grens eventueel zal worden bepaald en of binnen de grote groep van verplegenden nog onderscheid zal worden gemaakt kunnen de ondergetekenden thans nog niet zeggen. Voor een vervroegd ouderdomspensioen op verzoek op 55-jarige leeftijd alleen voor verplegenden ziet de Regering geen aanleiding.

Invaliditeitspensioen

In antwoord op de vraag van vele leden om nadere inlichtingen omtrent de aard der gevallen en de inhoud van de

reglementaire bepalingen voor de bijzondere gevallen waarnaar in de toelichting onder punt 23, op blz. 16, regel 16 van boven, wordt verwezen, merken de ondergetekenden het volgende op. Het ligt in de bedoeling in de rechtspositieregeling de mogelijkheid te openen naast het invaliditeitspensioen een uitkering toe te kennen in gevallen dat er arbeidsongeschiktheid ontstaat uit hoofde van ziekten of gebreken die het rechtstreeks gevolg zijn van de uitoefening van de dienst, doch niet aan schuld of onvoorzichtigheid zijn te wijten. Hierbij is gedacht aan een uitkering ten bedrage van 10 pct. van het ambtelijk inkomen. Een overeenkomstige uitkering kan ook aan eventuele weduwen en wezen worden gegeven als de vorengenoemde omstandigheden het overlijden van de ambtenaar hebben veroorzaakt. De onderhavige wijziging in het Algemeen Rijksambtenarenreglement is echter nog in voorbereiding en maakt thans een punt van bespreking uit in de Centrale Commissie voor georganiseerd overleg in ambtenarenzaken.

HOOFDSTUK F

Berekening van het ambtenarenpensioen

Middelsom

Inderdaad zal de in het ontwerp neergelegde berekeningswijze van de middelsom, zoals vele leden terecht opmerkten, in sommige gevallen een lagere uitkomst geven dan de middelsom-berekening van de geldende wet. Dit is het gevolg van de bepalingen in artikel F 6, tweede lid, dat in het algemeen het gemiddelde van de *op een na* laatste drie berekeningsgrondslagen de middelsom vormt. In de tegenwoordige wet werkt elke weddewijziging door in de pensioengrondslag en daarmee in de middelsom, die in het algemeen wordt getrokken uit de pensioengrondslagen over de laatste drie jaar. Dientengevolge werken thans ook in de middelsom door periodieke salarisverhogingen of promoties die nog slechts betrekkelijk korte tijd zijn genoten en waarop dus het levenspeil nog niet kan zijn ingesteld. Uit dien hoofde kwam het juist voor de middelsom te bepalen aan de hand van het ambtelijk inkomen over de laatste (drie) kalenderjaren, zodat het inkomen over het lopende jaar van pensionering niet meeweegt.

De ondergetekenden erkennen dat hier van de mogelijkheid van een — gering — nadelig verschil met de huidige wet sprake kan zijn. De onbillijkheid die sommige leden in de voorgestelde regeling zien komt de ondergetekenden niet aannemelijk voor. Zowel het ouderdomspensioen als het invaliditeitspensioen en middellijk ook het weduwenpensioen dienen te zijn afgestemd op het laatstelijk bereikte levenspeil van de ambtenaar en dit doel wordt met de middelsomberekening op aanvaardbare wijze bereikt. Overigens verwijzen zij naar hun onderstaand nader voorstel van de middelsomberekening.

De zoëven bedoelde leden hebben voorts een duidelijke uiteenzetting gegeven van het verschil in de middelsomberekening onder de tegenwoordige en de toekomstige wet. Hun slotsom is juist, dat ontslag-ingang in december of in januari tot enig verschil in pensioen kan leiden indien in het laatste kalenderjaar van de diensttijd — welke salarispeil dan niet of wel medetelt in de middelsombepaling — een periodieke verhoging of promotie heeft plaatsgevonden. Bedoeld verschil is het gevolg van het per kalenderjaar verspringen van de middelsomberekening en het komt natuurlijk het duidelijkst tot uiting aan weerszijden van de jaarwisseling. Gewoonlijk vinden er tegen de pensioengerechtigde leeftijd echter zelden meer periodieke verhogingen of promoties plaats, zodat het genoemde verschil voor het ouderdomspensioen zich zelden zal voordoen. In de verschillen die zich dientengevolge tussen het pensioen van weduwen van in actieve dienst overleden ambtenaren en tussen invaliditeitspensioenen zullen kunnen voordoen zal men dienen te berusten.

Zeer vele leden, sprekende over de uiteenzetting die in de toelichting (punt 27) is gegeven over het bezwaar tegen ver-

korting van het middelsom-tijdvak van drie tot twee jaar, zoals de Staatscommissie voorstelde, achtten deze zwak. Zij deelden niet de vrees van de toenmalige ministers, dat speciale salarisverhogingen met het oog op de komende pensioenering zich in ernstiger mate zouden gaan voordoen. De ondergetekenden sluiten zich ten deze in zoverre bij de vrees van hun ambtsvoorgangers aan dat zij op dit punt een verschil tussen de militaire en de burgerlijke pensioenwet gegrond achten omdat nu eenmaal de salarismaststelling en de pensioenregeling bij de militairen in één hand is maar bij de burgerlijke ambtenaren de salarismaststelling over duizenderlei organen is verdeeld. Mede met het oog op het hierboven besprokene ten aanzien van de nieuwe middelsom-berekening over kalenderjaren en het dientengevolge ontstane verschil met de tegenwoordige wet menen de ondergetekenden echter wel de suggestie in het verslag te kunnen overnemen om de middelsom in de toekomst naar de laatste twee kalenderjaren te berekenen. De daartoe strekkende wijzigingen zullen in een volgende (tweede) nota van wijzigingen worden opgenomen. De ondergetekenden wijzen in dit verband nog op artikel N 7, bevattende een bijzondere bevoegdheid voor de directie indien door een besluit van een orgaan het fonds buitensporig zou worden belast. Het behoeft geen betoog dat de wenselijkheid van dit artikel wordt onderstreept als de middelsom over twee kalenderjaren zal worden berekend. De praktijk zal moeten uitwijzen of de in het ontwerp neergelegde sancties tegen misbruik voldoende zullen zijn.

Dienstlijn-berekening

Van de algemene blijken van waardering voor het in het ontwerp vervatte z.g. dienstlijnstelsel voor de pensioenberekening hebben de ondergetekenden met voldoening kennis genomen. Ten aanzien van de reikwijdte der nieuwe bepalingen — met name met betrekking tot het „knippen” van de dienstlijn — merken zij op dat deze in beginsel alleen zullen gelden voor perioden vallende na de inwerkingtreding der nieuwe wet en niet voor vroegere tijdvakken. Dit moge ook blijken uit de formulering van het algemeen overgangsartikel T 4, waar in het eerste lid, onder *b*, uitdrukkelijk wordt voorgeschreven artikel F 1, tweede lid, buiten beschouwing te laten ten aanzien van tijd gelegen voor het tijdstip van de inwerkingtreding van de nieuwe wet.

Artikel F 2, vijfde lid (onder a, b en c). Indien over de op non-activiteit doorgebrachte tijd in de hier bedoelde gevallen wel pensioenbijdrageverhaal wordt toegepast zonder dat die tijd medetelt voor het ambtelijk pensioen bestaat inderdaad de situatie dat over dezelfde tijd voor twee regelingen premie wordt betaald, terwijl die tijd niet medetelt voor pensioen krachtens een van die regelingen. De ondergetekenden menen dat deze situatie onbevredigend is. Zoals bekend is geeft de Pensioenraad de in artikel 60, tweede lid, van de Pensioenwet 1922 bedoelde verklaring niet af indien voor het tijdens het verlof beklede politieke ambt een redelijk geachte pensioenregeling geldt. De z.g. Non-activiteitswet bepaalt dat geen pensioenbijdrageverhaal, bedoeld in artikel 36, vierde lid, der Pensioenwet 1922 plaatsvindt met betrekking tot de jaren tijdens het lidmaatschap van de Tweede Kamer der Staten-Generaal door rijksambtenaren op non-activiteit doorgebracht. In afwachting van de totstandkoming der nieuwe pensioenwet is een voorlopige voorziening getroffen voor rijksambtenaren-leden van gedeputeerde staten en rijksambtenaren-wethouders. In de ter uitvoering van artikel C 7, derde lid, uit te vaardigen algemene maatregel van bestuur zal op dit punt een definitieve algemene voorziening worden getroffen.

Artikel F 7. Ondergetekenden kunnen niet inzien dat het juridisch gezien wenselijk is te bepalen dat de in dit artikel en eerdere artikelen genoemde bedragen gelden bij inwerkingtreding van de wet. Overigens moet er op worden gewezen dat de bedoelde bedragen naar alle waarschijnlijkheid

reeds met ingang van het tijdstip van de inwerkingtreding der wet dienen te worden herzien.

Artikel F 11, eerste lid. Dit artikellid gaat er van uit dat in de eerste plaats door de belanghebbende niet een verzoek wordt gedaan een onderzoek in te stellen, doch een aanvulling of verhoging der aanvulling toe te kennen. Het is mogelijk dat de directie het verzoek kan beoordelen zonder dat daarvoor een onderzoek nodig is, b.v. op grond van door of vanwege de belanghebbende overgelegde bescheiden of indien een soortgelijk onderzoek heeft plaats gehad in verband met aanspraken krachtens de Wet op de arbeidsongeschiktheidsverzekering. Het opleggen aan de directie van een verplichting tot onderzoek, dat bovendien voor de betrokkene onaangenaam kan zijn, komt de ondergetekenden dan ook niet noodzakelijk voor.

HOOFDSTUK G

Het recht op weduwen- en wezenpensioen

Weduwenpensioen bij huwelijk na ontslag

De ondergetekenden hebben in de toelichting onder punt 33.4 de wens besproken die leven ten aanzien van het verlenen van pensioenrecht aan het nagelaten gezin dat eerst is gevormd nadat de ambtenaar de dienst met ontslag heeft verlaten. Zij kunnen het niet als een leemte zien dat in de regel indien een huwelijk na ontslag is gesloten en de gewezen e.q. gepensioneerde ambtenaar overlijdt, geen recht op weduwenpensioen ontstaat. Anderzijds achten zij het juist — dit in antwoord op een vraag van enkele leden — dat voor functionarissen die hun ambtelijke arbeid ook na het bereiken van de 65-jarige leeftijd kunnen voortzetten, een uitzicht op pensioen voor hun weduwe — ook wanneer zij na even genoemde leeftijd zouden huwen — bestaat, omdat naar hun oordeel alleen het ontslag voor het al dan niet ontstaan van dit uitzicht beslissend dient te zijn.

De ondergetekenden vermogen het recht op weduwenpensioen niet anders te zien dan als een recht dat voortvloeit uit de ambtelijke dienstverhouding en daarom alleen betrekking kan hebben op de vrouw met wie de ambtenaar tijdens die dienstverhouding was gehuwd. De verzorgingsplicht van de overheid als werkgever houdt naar hun inzicht in het algemeen op bij het verbreken van de ambtelijke dienstverhouding. De afwijkingen van deze regel zijn daarom uitdrukkelijk als uitzonderingen geformuleerd. Een vergelijking met de regeling neergelegd in artikel 14 van de Algemene Weduwen- en Wezenwet gaat naar de mening van de Regering niet op omdat genoemde wet een volksverzekering betreft die andere maatstaven aanlegt en moet aanleggen dan een pensioenregeling. Bovendien is even genoemde verzekering in veel sterkere mate een risico-verzekering dan de ambtelijke regeling die een in hoofdzaak van diensttijd afhankelijk pensioen kent, hetgeen ook tot een andere regeling voert zoals uit het aangehaald artikel 14 van de A.W.W. blijkt.

De vraag van vele leden — waarbij verscheidene leden zich aansloten — of de ondergetekenden bereid zijn te overwegen de bepaling „mits het huwelijk was gesloten voordat de echtgenoot de 65-jarige leeftijd had bereikt”, te laten vervallen, moeten zij ontkennend beantwoorden omdat huns inziens dan degenen die onder de bedoelde uitzonderingen vallen bevoorrecht zouden worden ten opzichte van de ambtenaren die met hun 65ste jaar worden ontslagen en dus daarna geen uitzicht op weduwenpensioen op grond van hun voltooid loopbaan meer kunnen verwerven.

Tegen inwilliging van de suggestie van sommige leden om voor weduwenpensioen ook in aanmerking te laten komen de weduwe van degene die na ontslag op eigen verzoek, getrouwd of hertrouwd is en daarna op 65-jarige leeftijd is gepensionneerd, bestaat hetzelfde bezwaar als hierboven is uiteengezet tegen het verlenen van uitzicht op weduwenpensioen bij hu-

welijk na ontslag in het algemeen. Slechts wanneer het hertrouwen na ontslag vóór het 65ste jaar de vorm van een z.g. reparatie-huwelijk heeft, zal er volgens het ontwerp uitzicht op weduwenpensioen ontstaan.

Pensioenrecht gescheiden echtgenote

Verscheidene leden zouden het betreuren als in de wet niet zou worden voorzien in de mogelijkheid dat een gescheiden vrouw afstand doet van haar recht op bijzonder weduwenpensioen ten behoeve van de tweede vrouw van haar voormalige echtgenoot. Het komt de ondergetekenden echter voor dat zodanige mogelijkheid — waarvan waarschijnlijk zelden gebruik zou worden gemaakt — niet in de wet behoeft te worden voorzien omdat er voor de gescheiden echtgenote die zulks zou wensen altijd wel wegen open zullen staan, b.v. via het sluiten van een verzekeringsovereenkomst, om haar doel in dit opzicht te bereiken.

Weduwnaarspensioen

Bij het betoog van verscheidene leden die het bevreemd had dat de door hen opgemerkte ontwikkeling van de „verzorgingsidee” af naar een erkenning van verkregen pensioenrechten van de weduwnaar, zij het volgende aangetekend. Inderdaad kan de weduwnaar pensioenrechtelijk niet gelijk worden gestemd met de weduwe omdat hun maatschappelijke situatie in het algemeen sterk verschilt. Het recht op weduwen- en wezenpensioen houdt immers nauw verband met het feit dat de echtgenoot gewoonlijk kostwinner is voor zijn gezin. Dit nu is bij de weduwnaar slechts het geval in bepaalde omstandigheden, zodat deze in het ontwerp zo goed mogelijk zijn omschreven. Hoewel in de ontwikkeling van het pensioenrecht inderdaad een strekking waarneembaar is waarbij op het „inverdiende” pensioen een grotere nadruk wordt gelegd, dit neemt niet weg dat ook de verzorgingsgedachte een belangrijke rol blijft spelen. Men denke b.v. aan de pensioenberekening voor een weduwe van een ambtenaar, waarbij de door deze nog onvoltooide diensttijd ook medetelt voor de berekening van het eigen pensioen waar dat van de weduwe van wordt afgeleid.

De vergelijking die de hier bedoelde leden trekken tussen de weduwnaar en de weduwe wier pensioen bij samenloop met een eigen pensioen niet wordt gekort, achten de ondergetekenden niet treffend. In het laatste geval gaat het namelijk om de vraag of — gegeven eenmaal het weduwenpensioen — dit beperkt moet worden bij bepaalde samenloop, maar in het geval van de weduwnaar komt men aan de vraag van beperking bij eventuele samenloop niet toe omdat eerst de vraag moet worden beantwoord of er recht behoort te bestaan op weduwnaarspensioen. Deze vraag vergt een zelfstandig antwoord en dit is in het ontwerp aldus uitgewerkt dat slechts bij een duidelijke economische afhankelijkheid van de weduwnaar van de overleden ambtenares, er sprake behoort te zijn van een pensioenvoorziening.

Het kostwinnerschap van de echtgenote dient gepaard te gaan aan ernstige invaliditeit van de weduwnaar, ten einde misbruik uit te sluiten.

Aangezien het gevaar voor misbruik ook bestaat nadat de man de leeftijd van 65 jaar is gepasseerd kan de voorwaarde van ernstige invaliditeit ook na het bereiken van die leeftijd niet worden gemist.

In het bovenstaande moge tevens de vraag van de vele leden beantwoord zijn die vroegen welke overwegende bezwaren bij de Regering bestaan tegen een ruimere toekenning van het weduwnaarspensioen ook buiten de gevallen van invaliditeit en kostwinnerschap. De Regering blijft dus de verzorgingsgedachte zien op de achtergrond van zowel het weduwen- als het weduwnaarspensioen.

Op de vraag waarom voor de invaliditeitsgraad niet hetzelfde percentage is gekozen als in de Algemene Ouderdomswet — bedoeld zal zijn in de uitvoeringsbeschikking krachtens artikel 7, tweede lid, onder c van de A.O.W., waarin een percentage van 50 is genoemd — kan worden verwezen naar de reeks van invaliditeitspercentages in artikel F 9, derde lid,

waaruit blijkt dat het percentage van 65 en meer de zwaarste twee groepen omvat, waarvan dus redelijkerwijs kan worden aangenomen dat zij duidelijk afhankelijk zijn van het inkomen van hun echtgenote. Niettemin achten de ondergetekenden het bij nadere overweging beter op dit punt aan te sluiten bij bovengenoemd invaliditeitspercentage van 50 dat zowel in de sociale verzekeringswetgeving als in de belastingwetgeving wordt gehanteerd. In de nota van wijzigingen is ter zake een voorstel opgenomen.

Wezenpensioen

De ondergetekenden kunnen zich niet verenigen met de mening van de hier aan het woord zijnde leden, dat een minderjarig onwettig kind van een vrouwelijke ambtenaar te allen tijde recht moet hebben op wezenpensioen. Zij kunnen niet inzien dat de daarvoor aangevoerde grond, te weten het bestaan van een burgerrechtelijke verhouding, dwingend tot de onderwerpelijke slotsom zou moeten leiden, nog daargelaten dat het bestaan van een burgerrechtelijke verhouding afhankelijk zal zijn van de nationaliteit van de betreffende ambtenares.

Zusterpensioen

De ondergetekenden hebben de beschouwingen hieromtrent met aandacht gelezen en hebben zich afgevraagd of hun ambtsvoorgangers ter zake een standpunt hebben ingenomen op grond van argumenten die zij niet zouden kunnen onderschrijven. Dit is evenwel niet het geval gebleken en de Regering moet derhalve het afwijzend standpunt van het vorige kabinet handhaven. Wijst er daarbij op dat het ontwerp er toch blijk van geeft dat aan de voorstellen der Staatscommissie met betrekking tot het vraagstuk van uitbreiding van het pensioenrecht voor nabestaanden geenszins is voorbijgegaan. Genoemd mogen worden de nieuwe mogelijkheden voor pensioen bij huwelijk na ontslag, het weduwnaarspensioen en het bijzonder weduwenpensioen voor de gescheiden echtgenote. Slechts op het terrein van het gemakshalve zo genoemde zusterpensioen heeft de Regering gemeend geen voorstellen te kunnen doen. Zij is overigens van oordeel — en hiertoe neigen vele leden ook, naar het voorkomt — dat het beginsel van zodanig pensioen in de wet zou moeten worden vastgelegd, zij het dat de uitwerking daarvan wellicht bij algemene maatregel van bestuur zou kunnen geschieden.

Uit de opmerking van verscheidene leden ten aanzien van schrijnende gevallen waarin een bloedverwante een ambtenaar langdurig heeft verzorgd en die van vele leden, dat ook ongetrouwde meerderjarige dochters vrij vaak de verzorging van hun vader op zich nemen, blijkt voor zoveel nodig duidelijk, dat de groep die voor een „verzorgsterspensioen” of „kostwinnerspensioen” in aanmerking zou moeten komen geenszins alleen zusters omvat en daarom zeer moeilijk is te omlijnen. Ook zal men moeten toegeven dat de verhouding van de hierbedoelde verzorgsters tot de ambtenaar dikwijls van geval tot geval sterk zal verschillen en vaak zal lijken op een dienstverhouding. Toekenning van een pensioenrecht dient echter alleen te geschieden aan een wel-omschreven groep die daar duidelijk voor in aanmerking komt, maar als zodanig kan men de kring van personen die men hier op het oog heeft moeilijk bestempelen.

Ten slotte zou het in strijd zijn met het streven om een meer eenvoudig uitvoerbare pensioenwet tot stand te brengen indien men de weg zou inslaan van pensioentoeckenning in gevallen die waarschijnlijk dikwijls een afzonderlijk onderzoek zouden vergen om vast te stellen of aan de voorwaarden voor het recht op pensioen zou zijn voldaan.

HOOFDSTUK H

Berekening van het weduwen- en wezenpensioen

Artikel H 5, derde lid. Op de vraag van verscheidene leden of uit dit artikel mag worden gelezen dat, wanneer een bijzonder weduwenpensioen vervalt door overlijden van

de betrokken vrouw, het oorspronkelijke weduwnpensioen met het bedrag van het bijzondere weduwnpensioen wordt vermeerderd, antwoorden de ondergetekenden ontkenkend. Het ontwerp ziet het recht op bijzonder weduwnpensioen en het recht op weduwnpensioen los van elkaar zodat het overlijden van de ene rechthebbende geen invloed heeft op het pensioen van de andere rechthebbende.

Artikel H 6. Verscheidene leden, waarbij zich vele leden aansloten, merkten op dat niet blijkt van een herstel van de oude pensioenrechten indien het tweede huwelijk van de hertrouwde weduwe zou worden ontbonden. Inderdaad is bedoeld herstel niet in het ontwerp opgenomen omdat dit niet past in het nieuwe stelsel dat voor de hertrouwde weduwe wordt voorgesteld, te weten behoud van pensioen voor zover dit is afgeleid van de werkelijke diensttijd van de overleden echtgenoot. Aan het artikel is geen terugwerkende kracht verleend omdat, zoals in het voorgaande reeds tot uiting kwam, de bestaande wet een ander stelsel volgt dan het ontwerp. Het komt juist voor het stelsel dat gold tijdens het hertrouwen naderhand niet te veranderen. Thans hebben namelijk de hertrouwde weduwen uitzicht op herleving van het vroegere weduwnpensioen bij overlijden van de tweede echtgenoot en dit uitzicht behouden zij onder de nieuwe wet.

Artikel H 7. Inderdaad mag uit de formulering van dit artikel, onder *b*, gelezen worden, zoals verscheidene leden veronderstellen, dat het wezenpensioen van een kind dat pensioen ontleent aan het overlijden van de moeder, altijd 2/7 bedraagt van het pensioen van de overledene.

HOOFDSTUK I

Verval van pensioen

Algemeen

De ervaringen van de jaren 1940—1945 hebben uitgewezen dat de bepaling omtrent gehele of gedeeltelijke vervallenverklaring van uitzicht of recht op ambtelijk pensioen wegens uit Nederlands nationaal oogpunt onwaardig gedrag wenselijk is. De ondergetekenden zijn van mening dat de verantwoordelijkheid voor het vervallen verklaren op genoemde grond van uitzicht of recht op ambtelijk pensioen, c.q. voor geheel of gedeeltelijk herstel van een vervallen uitzicht of recht, slechts kan berusten bij de Kroon. Aangezien voorts een oordeel over de vraag of sprake is van een uit Nederlands nationaal oogpunt onwaardig gedrag eerst aan de orde kan komen nadat aan objectieve criteria zal zijn voldaan, kunnen de ondergetekenden niet inzien dat, zoals enkele leden stellen, hier op onaanvaardbare wijze het „bien vouloir” van regeringspersonen tot maatstaf wordt gemaakt van rechten. Het is niet wel mogelijk de door vele leden gevraagde voorbeelden te geven. Het zal immers mede van de concrete omstandigheden afhangen of tot toepassing der onderwerpelijke bepalingen dient te worden besloten.

Met vele andere leden menen de ondergetekenden dat het beginsel der collectiviteit zich verzet tegen gedeeltelijke terugbetaling van premie bij vervallenverklaring van uitzicht of recht op pensioen.

HOOFDSTUK J

Samenloop

Algemeen

Enkele leden die het betreurden dat de indieners van het ontwerp zonder meer zijn uitgegaan van de in 1963 geregelde inbouw van de A.O.W.-uitkering in het ambtelijk pensioen en die de vraag stelden of de Regering geen kennis genomen heeft van de uitingen van hen, die deze regeling onbegrijpelijk en onjuist vinden, mogen worden verwezen naar de memorie van antwoord op wetsontwerp 7936. In die memorie wordt nog eens het standpunt uiteengezet dat de Regering ten aanzien van de onderwerpelijke aangelegenheid heeft ingenomen bij de behandeling van de Pensioenmaat-

regelen 1963. Deze maatregelen dienen dan ook — behoudens de nog aan te brengen correcties neergelegd in wetsontwerp 7936 — te worden beschouwd als een definitieve oplossing van het vraagstuk van de samenloop van ambtelijk pensioen en algemeen pensioen. Het uitgangspunt daarbij is geweest dat voor de ambtenaren een redelijke pensioenvoorziening dient te gelden, welke voorziening bovendien welvaartsvast dient te zijn. Daartegenover staat dat de A.O.W.-uitkering, voor zover deze over dezelfde tijd als het ambtelijk pensioen is opgebouwd, deel uitmaakt van de ambtelijke pensioenvoorziening. Met andere woorden, deze A.O.W.-uitkering wordt in het ambtelijk pensioen geïntegreerd. Voor deze totale voorziening wordt op het salaris van de ambtenaar een verhaal van pensioenbijdrage toegepast. Daarentegen neemt de overheid de premie die de ambtenaar voor de A.O.W.-uitkering verschuldigd is voor haar rekening. De regeling is dan ook zodanig opgezet dat — behoudens de verlaging van het inbouwbedrag bij nevenbetrekkingen — de gevolgen van de A.O.W. met betrekking tot de ambtelijke periode noch wat de uitkering noch wat de premie betreft voor de belanghebbenden voelbaar zijn. Met de structuur van de per 1 januari 1963 ingevoerde inbouwregeling is het niet in overeenstemming de hierbedoelde integratie van de A.O.W.-uitkering in het ambtelijk pensioen als korting aan te duiden.

Met betrekking tot de opmerking dat de wijze van berekening van de „inbouw”, naar het oordeel van de hier aan het woord zijnde leden, een element van denivellering in zich bevat, doordat de „inbouw” vanaf het niveau van het premie-plafond ook voor de hoger-gesalarieerden dezelfde bedragen in aftrek brengt als voor de lager-gesalarieerden, vestigen de ondergetekenden de aandacht op het volgende.

De ambtelijke pensioenberekening geschiedt aan de hand van de diensttijd en de gemiddelde pensioengrondslag over de laatste jaren van de ambtelijke dienst. Voor een deel wordt het pensioenbedrag gevormd door de A.O.W.-uitkering. Aangezien de A.O.W.-uitkering voor iedere belanghebbende met dezelfde burgerlijke status een gelijk bedrag is, is het deel van het ambtelijk pensioen, dat door de A.O.W.-uitkering wordt gevormd, voor iedere gepensioneerde in beginsel gelijk. Dit betekent dat, procentueel bezien, de inbouw voor de pensioenen van de lager-bezoldigde ambtenaren meer betekenis heeft dan voor de hoger-bezoldigde ambtenaren. De opzet van het beginsel van de integratie beoogde een redelijke pensioenvoorziening met inbegrip van het A.O.W.-bestanddeel, zodat voor de beoordeling van de pensioenregeling principieel alleen van belang is de opbouw van het pensioen, zoals dit in de ambtelijke pensioenwet is neergelegd. In deze opbouw is zelfs een element opgenomen dat men als nivellerend zou kunnen aanmerken. Voor een pensioen dat is afgeleid van een pensioengrondslag van f 9411 of lager geldt namelijk, dat de eerste f 4706 van die grondslag wordt berekend naar 2 pct. per dienstjaar in plaats van naar 1½ pct.

Een regeling, die in het voorlopig verslag wordt gesuggereerd om, bij vervallen van de inbouw, te voorkomen dat door cumulatie van de A.O.W.-uitkering en ambtenarenpensioen meer wordt ontvangen dan gedurende de activiteitsperiode, zou betekenen dat alleen bij een pensioen berekend naar 40 dienstjaren en afgeleid van een grondslag van f 12 520 of minder de beperking uitwerking zou hebben. Aldus zou er sterke ongelijkheid in behandeling ontstaan tussen degenen die beneden en hen die boven genoemde salarisingrens bezoldigd worden.

Voorbeeld

Van een ambtenaar met 40 dienstjaren en een grondslag van f 8000 bedraagt het ambtelijk pensioen f 6070. Met inbegrip van de A.O.W.-uitkering bedraagt het totale pensioeninkomen dan f 9826. Op het ambtelijk pensioen zou dan een korting van f 1826 moeten worden toegepast.

Van een andere ambtenaar met eveneens 40 dienstjaren en een grondslag van f 18 000 bedraagt het ambtelijk pen-

sioen f 12 600. Te zamen met de A.O.W.-uitkering bedraagt het pensioeninkomen dan f 16 356. Er zou dan geen korting behoeven te worden toegepast maar het pensioeninkomen zou procentueel sterk achterliggen bij dat van de eerste ambtenaar. De verschillen nemen bij groter verschil in bezoldiging verder toe.

Afgezien nog van de kosten zou derhalve het gesuggereerde systeem naar het oordeel van de ondergetekenden moeten worden afgewezen wegens de ongelijkheid in behandeling van de gepensioneerden.

De zeer vele leden die herinnerden aan de in het voorlopig verslag inzake wetsontwerp 7936 gestelde vraag of het wel redelijk is dat deel van de A.O.W.-uitkering, hetwelk uit de algemene middelen wordt bekostigd, bij de kortingsregeling (inbouw) te betrekken en daarover naar het oordeel van de bewindslieden vroegen, mogen korthedshalve worden verwezen naar de memorie van antwoord op bovengenoemd wetsontwerp, onder punt 4, waarin het standpunt ter zake van de ondergetekenden wordt weergegeven.

Ter beantwoording van de vraag of b.v. bij de z.g. parttime docenten niet de mogelijkheid bestaat, dat ten gevolge van de samenloopregeling het gehele pensioen uit die parttime functie wordt weggekort, wordt medegedeeld dat ingevolge artikel J 12 het inbouwbedrag bij lage grondslagen wordt verlaagd. Indien het bedrag dat tot grondslag heeft gestrekt voor de berekening van het pensioen lager is dan f 6273, is het percentage van de inbouw lager. Bij een grondslag van f 5000 zal het inbouw percentage 2 pct, of \pm 1,6 pct. per dienstjaar bedragen. Dit systeem voorkomt dat het gehele pensioen toegekend uit een nevenbetrekking ten gevolge van de samenloopregeling wordt „weggekort”.

Artikel J 11. Dit artikel ziet o.m. op gevallen waarin er sprake is van samenloop van een invaliditeitspensioen en een ouderdompensioen dan wel een invaliditeitspensioen toegekend uit de diensttijd van een betrekking die na toekenning van het (eerste) invaliditeitspensioen is vervuld.

Artikel J 7. Ten aanzien van de wens van vele leden, die het op prijs zouden stellen indien de bepaling van de meldingsplicht minder stringent zou worden geformuleerd, moge worden gewezen op artikel S 5, waaruit blijkt dat de vraag of de belanghebbende in redelijkheid aan de hem opgelegde verplichting had kunnen voldoen mede aan het oordeel van de administratieve rechter kan worden onderworpen. Bovendien verwachten de ondergetekenden, gezien de bestaande praktijk, dat de directie ter zake geen star standpunt zal innemen bij een verschoonbaar verzuim van betrokkene, zodat aanvulling van dit artikel in de geest zoals werd gesuggereerd hun niet nodig voorkomt.

Artikel J 12. In artikel 72 d van de Pensioenwet 1922 (*Stb.* 240) is een bedrag genoemd van f 5000 waar beneden het percentage van de inbouw per dienstjaar minder bedraagt dan 2 percent van het bedrag der A.O.W.-uitkering. Ingevolge artikel 107 b van bovengenoemde wet is dit bedrag — dat welvaartsvast is — per 1 januari 1965 gesteld op f 6273. Aangezien de Pensioenwet 1922 ingevolge artikel T 1 wordt ingetrokken is het nodig het hier bedoelde bedrag van f 6273 in artikel J 12 op te nemen. Dit bedrag zal, omdat het eveneens welvaartsvast is gemaakt, verder worden aangepast aan de na 1 januari 1965 tot stand gekomen algemene salariswijzigingen voor het rijkspersoneel.

HOOFDSTUK K

De herplaatsbare verklaarde ambtenaar

Algemeen

De aanvullende rechtspositionele bepalingen met betrekking tot de herplaatsbare ambtenaar zijn nog in behandeling in de Centrale Commissie voor georganiseerd overleg.

De ondergetekenden zijn ervan overtuigd dat het welslagen van het nieuwe instituut van de herplaatsbare ambtenaar voor een groot deel afhankelijk is van de hartelijke medewerking der overheidsorganen. Niet ontkend kan worden dat deze organen bij falen van de herplaatsing, om welke reden dan ook, belast zullen worden met een vijfjarig wachtgeld. Het kwam hun ook daarom noodzakelijk voor de herplaatsing aan een leeftijdsgrens te binden die algemeen als aanvaardbaar zal worden erkend, t.w. die van vijftig jaar.

Men kan inderdaad van mening verschillen over de meest gewenste lengte van de herplaatsingsperiode. Een periode van drie jaar kan in sommige gevallen ook te kort zijn, juist als van een soms langdurige revalidatie sprake is.

Veiligheidshalve is daarom een ruime termijn van vijf jaar genomen opdat alle kansen van revalidatie, bijzondere bemiddeling, proefperioden e.d. ruim baan krijgen.

Artikel K 2, tweede lid. Inderdaad zal een wegens invaliditeit gepensioneerde na revalidatie in vele gevallen spoediger een passende onvolledige betrekking kunnen vervullen dan een volledige en dat zal ook stellig worden bevorderd. Voor de bijzondere figuur van de herplaatsbaar verklaarde ambtenaar is echter geschiktheid voor een volledige betrekking als maatstaf genomen omdat het alleen in die gevallen verantwoord voorkwam de organen in beginsel met de herplaatsing en wat daar verder aan vast kan zitten, b.v. verlenen van wachtgeld, te belasten.

Artikel K 3, tweede lid. De term „onvolledige medewerking” is inderdaad op zich zelf vrij ruim maar men mag verwachten dat alleen sprekende gevallen hieronder zullen worden begrepen omdat het gebrek aan medewerking zodanig moet zijn dat de commissie geen advies kan uitbrengen. Het verdient bij nader inzien echter aanbeveling hier een vergelijking te trekken met artikel P 10, tweede lid, en derhalve de woorden „zonder dat daarvoor deugdelijke gronden aanwezig zijn” in te voegen. Ook stemmen de ondergetekenden in met wijziging van de sanctiebepaling van „vijf jaren” verlies van invaliditeitspensioen in „ten hoogste vijf jaren” op de in het voorlopig verslag aangegeven grond van betere aanpassing aan de mate van onvolledigheid in de medewerking. Een en ander is in een nota van wijzigingen opgenomen.

Artikel K 8. Naar het oordeel van de ondergetekenden zullen ook de niet-publiekrechtelijke organen als stichtingen enz. voor zover nodig moeten worden opgewekt een actief herplaatsingsbeleid te voeren als een onmisbaar bestanddeel van een goede personeelszorg. Het is nog niet mogelijk te overzien of en zo ja welke regelen voor de hier bedoelde organen nodig zijn. In de meeste gevallen ressorteren stichtingen onder publiekrechtelijke lichamen die dikwijls ook de toon aangeven bij het beleid dat t.a.v. het personeel van stichtingen wordt gevoerd.

HOOFDSTUK L

Het Algemeen burgerlijk pensioenfonds en het pensioenbestuur

Artikel L 2. In het vijfde lid staat dat de raad, de directie gehoord, de voorstellen doet die hij in het belang van de toepassing van de wet nodig acht. Hieronder vallen ook voorstellen inzake wetswijziging. Dit blijkt trouwens ook uit de opmerking dienaangaande onder punt 45, vierde alinea, van de toelichting.

Artikel L 8. Voorgesteld is de directie te doen bestaan uit ten hoogste drie leden ten einde voor de toekomst de mogelijkheid open te houden de directie slechts uit een lid of uit twee leden te doen bestaan, al naar gelang de omstandigheden dit vereisen. Bij nadere overweging verdient het echter aanbeveling één lid als hoofddirecteur de fondsdirectie te doen voeren.

Een daarvoor noodzakelijke verandering in de tekst van dit artikel is in de nota van wijzigingen opgenomen. De eerste ondergetekende is voornemens de benoeming van één hoofd-directeur en van twee directeuren te bevorderen, met het oog op de taken die de directie bij de uitvoering van de nieuwe wet wachten en met het oog op het „samenspel” met de Raad van toezicht.

HOOFDSTUK N

Bijzondere financiële bepalingen

Artikel N 5, eerste lid. Het komt de ondergetekenden niet aanbevelenswaardig voor een uitzonderingsbepaling in het leven te roepen waarbij het bepaalde in dit lid niet van toepassing zou zijn, indien een orgaan met goedkeuring van de directie tot indienstneming van een hierbedoelde kracht zou overgaan. De directie zou zich dan moeten verdiepen in de achtergronden van het personeelsbeleid van de organen en daar zelfs invloed op kunnen uitoefenen. De afweging van de hier in het geding zijnde belangen dient naar de mening van de ondergetekenden geheel bij het orgaan te blijven berusten. Men bedenke echter dat het hier een bevoegdheid van de directie betreft en geen verplichting zodat enig overleg met de directie niet is uitgesloten.

HOOFDSTUK P

Geneeskundig onderzoek en revalidatie

Algemeen

Op de vraag van sommige leden of de Regering bereid en voornemens is een actief beleid inzake de revalidatie, herstelling en herplaatsing te bevorderen en te stimuleren kan bevestigend worden geantwoord zij het — maar dat lijkt in de rede te liggen —, dat zodanig beleid mede met behulp van de nieuwe bepalingen een aanlooptijd nodig zal hebben om evenwichtig uit te groeien. Het is daarom nog niet goed mogelijk om met betrekking tot dit punt veel meer inzicht te verschaffen dan in de toelichting reeds is gepoogd te doen (punt 53.4 en punt 54, onder de artikelen P 6 tot en met P 8). Ter zake zal aansluiting moeten worden gezocht bij hetgeen in de rechtspositionele sfeer voor de ambtenaar reeds geschiedt en zal dienen te geschieden mede in het raam van de gezondheidszorg voor de ambtenaren. Er zal zich op dit punt nog een handelingspatroon moeten ontplooien. Daarbij zal ongetwijfeld ook aan de orde komen of en zo ja hoe de Gemeenschappelijke Medische Dienst, bedoeld in de Organisatiewet Sociale Verzekering, hierbij dient te worden ingeschakeld.

De ondergetekenden hebben het vertrouwen dat de directie de nieuwe bepalingen in de pensioenwet op het stuk van revalidatie, herstelling en herplaatsing naar de geest zal hanteren en van haar bevoegdheden op dit stuk een actief gebruik zal maken. De Raad van toezicht zal ook op dit punt inspirerend kunnen werken.

Het welslagen van het beleid ten deze zal natuurlijk voor een belangrijk deel mede afhangen van de medewerking en het begrip bij de betrokkenen, bij hun behandelende artsen en bij de organen.

Artikel P 1. De vraag is gesteld of het niet beter aan het rechtsgevoel voldoet het geneeskundig onderzoek te doen plaats vinden door een commissie van drie geneeskundigen waarvan elke partij, t.w. de pensioendirectie, het orgaan en de betrokkene, één lid aanwijst. Hiertegen verzet zich het feit dat de ontslagverlening en de pensioentoeckenning niet in één hand zijn en de financiële gevolgen daarvan niet door hetzelfde orgaan worden gedragen. In het algemeen heeft de geldende procedure, waarbij dus in eerste instantie twee artsen die vanwege het fonds optreden de eigenlijke keuring verrichten, goed voldaan en voor zover de ondergetekenden bekend is, ook het rechtsgevoel bevredigd. De vernieuwingen

die worden voorgesteld betreffen dan ook andere punten b.v. de aanwijzing van de artsen, de grotere nadruk op de revalidatie en de bedrijfsgeneeskunde, en de beroepsregeling.

Artikel P 3, eerste lid. Het noemen van een termijn, zoals men vragenderwijs wenselijk achtte, zou de artsen te veel binden — het rapport van het onderzoek kan sterk wisselen in de werkelijkheid — en de directie dan in sommige gevallen kunnen dwingen de ogen te sluiten voor een wettelijk voorschrift. Zou een arts zich herhaaldelijk aan onnodige traagheid in de afwikkeling van zijn zaken schuldig maken, dan zou zijn naam door de directie ongetwijfeld worden geschrapt van de lijst der geneeskundigen (artikel P 1, tweede lid).

Artikel P 11, eerste lid. Het kwam de ondergetekenden voor dat de kosten van de door betrokkenen eventueel aangegeven geneeskundige in het algemeen geen beletsel zullen vormen voor de aanwijzing, aangezien deze kosten meestentijds gelijk zullen zijn aan die van een eenvoudig consult.

Deze aangelegenheid nader beschouwend komt het de ondergetekenden waarschijnlijk voor dat de hierbedoelde arts zich in verscheidene gevallen in het belang van zijn patiënt niet tot een eenvoudig advies zal willen beperken zodat de kosten die van een eenvoudig consult zullen overschrijden. Ten einde een mogelijke hinderpaal voor het verkrijgen van een alzijdige beoordeling van betrokkene weg te nemen zijn de ondergetekenden bereid een tekstwijziging aan te brengen in die zin dat de kosten van een door betrokkene aangewezen arts steeds ten laste van het fonds komen.

Artikel P 11, derde lid. Zoals vele leden terecht veronderstelden is deze bepaling bedoeld om lichtvaardige aanvragen te voorkomen. Een nadere omschrijving hiervan — daargelaten hoe deze zou moeten luiden — komt de ondergetekenden echter niet noodzakelijk voor omdat de sanctie — die bovendien facultatief is — zodanig is geformuleerd, dat de directie de gelegenheid heeft rekening te houden met alle omstandigheden van persoon en geval. Bonafide aanvragers zullen daarom naar de mening van de ondergetekenden zeker niet worden afgeschrikt.

HOOFDSTUK Q

Ingang en einde van de pensioenen

Artikel Q 6, eerste lid. Vele leden, erop wijzende dat krachtens de bepalingen van het Algemeen Rijksambtenarenreglement de weduwe bij overlijden van haar echtgenoot recht heeft op drie maanden uitkering van het salaris, vroegen of het niet voor de hand ligt de weduwenduitkering krachtens dit artikel eveneens op drie maanden te stellen. Naar de mening van de ondergetekenden kan met een uitkering van twee maanden worden volstaan omdat — dit in tegenstelling tot het ARAR krachtens hetwelk de bezoldiging slechts wordt uitbetaald tot en met de dag van het overlijden — het pensioen van de echtgenoot eerst eindigt met het einde van de maand waarin hij is overleden.

Naar aanleiding van de vraag van verscheidene leden naar de reden van de naar hun mening in de laatste volzin opgenomen beperking van de weduwnaarsuitkering ten opzichte van de weduwen-uitkering, delen de ondergetekenden mede dat hier geen onderscheid is bedoeld. De opmerking geeft de ondergetekenden aanleiding een tekstverbetering voor te stellen die in de nota van wijzigingen is opgenomen.

HOOFDSTUK R

Betaling van de pensioenen

Artikel R 1. Aangezien het naar de mening van de ondergetekenden inderdaad juist is te spreken van een betaling in maandelijkse termijnen is in de nota van wijzigingen voorgesteld deze bepaling zo te wijzigen.

HOOFDSTUK S

Beroep en herziening

Algemeen

Op verzoek van vele leden volgt hier een uiteenzetting van de — naar hun oordeel — op het eerste gezicht nogal omslachtige proceduregang in twee administratieve en twee rechterlijke instanties. Van meet af heeft voor ogen gestaan de deskundigheid en onpartijdigheid van pensioenrechtspraak afdoend te waarborgen. Over de hoogste instantie van de rechtspraak bestond geen twijfel. Evenals thans is de Centrale Raad van Beroep daarvoor het meest aangewezen. Het was echter aanvankelijk niet zonder meer duidelijk waar de rechtspraak in eerste instantie zou moeten worden uitgeoefend.

De Pensioenwet 1922 draagt de behandeling van bezwaarschriften op aan de Pensioenraad zelf. Van de daarop door dit college genomen beslissingen staat beroep open op de Centrale Raad van Beroep. Tegen de bestaande rechtsgang bestaan principiële bezwaren. Ondergetekenden zijn van oordeel dat de pensioenmaterie voor belanghebbenden van zodanig gewicht is, dat de in de Ambtenarenwet 1929 geregelde beroepsprocedure in twee instanties (Ambtenarengerecht — (C. R. v. B.) onverkort dient te gelden. Daaraan doet niet af, dat een „nader bezien” van de aangevallen beslissing door de administratie zelf een overbelasting van het Ambtenarengerecht en de Centrale Raad van Beroep kan voorkomen.

Evenbedoelde overweging enerzijds en het verlangen aan de inspraak van vertegenwoordigers van organen en ambtenaren een mogelijkheid te geven zich daadwerkelijk te doen gelden anderzijds, hebben geleid tot een opzet, waarbij de beslissing op de via de directie in te dienen bezwaarschriften in handen is gelegd van de Raad van toezicht. Op deze wijze wordt beoogd door een goed samenspel van de met de uitvoering van de wet belaste directie en van de Raad, waaraan het toezicht op die directie is opgedragen, tot een eenvoudige en vlotte afhandeling van het merendeel der pensioengeschillen te geraken. Voor de overblijvende zaken, waarin belanghebbende met de door de Raad van toezicht gegeven beslissing niet akkoord blijkt te kunnen gaan, staat de volledige beroepsprocedure bij het Ambtenarengerecht en zo nodig de Centrale Raad van Beroep open.

Daarbij is het dus niet de bedoeling dat de nadere beslissing van de Raad van toezicht — althans een afdeling daarvan — naar aanleiding van een ingekomen bezwaar tegen een directie-beslissing, het karakter krijgt van een „in beroep genomen” beslissing. Uit het vorenstaande moge de aan het woord geweest zijnde vele leden duidelijk zijn geworden dat verkorting van de rechtsgang in de gegeven structuur niet wel mogelijk is. De ondergetekenden verwachten dat — als eenmaal de bij een nieuwe wet altijd voorkomende onzekerheden in de uitleg door middel van rechterlijke uitspraken in hoogste instantie zijn beslist — in het nieuwe stelsel het aantal pensioenzaken bij de rechterlijke organen op den duur zal afnemen omdat het merendeel van de naar voren komende bezwaren door het pensioenbestuur intern zal kunnen worden opgelost.

HOOFDSTUK U

Bijzondere bepalingen van overgangsrecht

Algemeen

Omtrent de door vele leden gestelde vraag of het billijk wordt geacht aan weduwen van een vóór 1957 ontslagen ambtenaar, die verzuimd heeft een behoudsverzekering aan te vragen, alsnog een pensioen toe te kennen, wordt het volgende opgemerkt.

Vóór 1 januari 1957 hadden recht op weduwenpensioen de weduwe van een ambtenaar en de weduwe van een gepensioneerd ambtenaar. De gewezen — nog niet gepensioneerde — ambtenaar kon door het sluiten van de behoudsverzekering voor zijn nabestaanden het uitzicht op gezinspensioen behou-

den. Het weduwenpensioen werd berekend volgens de degressieve methode. Bij deze berekening was uitsluitend maatgevend de laatstelijk genoten wedde; diensttijd speelde hierbij geen rol.

Bij de wet van 20 december 1956 (*Stb.* 618) is ingaande 1 januari 1957 het recht op weduwenpensioen uitgebreid tot de weduwe van een gewezen ambtenaar, mits hij uit hoofde van het hem verleend ontslag uitzicht had op pensioen. Van de degressieve methode werd afgestapt. Het weduwenpensioen werd voortaan afgeleid van het eigen pensioen van de ambtenaar. In verband hiermede kon het instituut der behoudsverzekering in het algemeen vervallen.

Als gevolg van deze wijziging kon dus nu ook de weduwe van een vóór 1 januari 1957 ontslagen ambtenaar, die verzuimd had de behoudsverzekering te sluiten en wiens overlijden op of na 1 januari 1957 plaatsvond, recht op weduwenpensioen verkrijgen, voor zover de echtgenoot uitzicht op uitgesteld pensioen had.

Buiten deze regeling zijn dus gehouden de weduwen, wier echtgenoot als gewezen ambtenaar vóór 1 januari 1957 was overleden. Hierbij heeft men zich toen op het standpunt gesteld dat de op 1 januari 1957 ingevoerde nieuwe rechtsgrond voor weduwenpensioen slechts voor de toekomst diende te werken. Bovendien bestond tot 1 januari 1957 de mogelijkheid tot het sluiten van de behoudsverzekering. Zou men dus de hierbedoelde weduwen alsnog een recht op pensioen geven, dan schept men een onbillijkheid ten opzichte van de weduwen die hun pensioen ontlenden aan de behoudsverzekering, waarover in vele gevallen een niet onaanzienlijke premie is betaald.

Met betrekking tot de vraag of zij, die voor het z.g. behoudspensioen hebben geopteerd, als gevolg van de inbouwmaatregelen geïntroduceerd bij de Pensioenmaatregelen 1963, in bepaalde gevallen in hoge mate worden gedupeerd, wordt het volgende opgemerkt.

Bij een volgens de degressieve methode berekend weduwenpensioen bestaat tussen het weduwenpensioen en de door de overleden of gepensioneerd ambtenaar vervulde diensttijd geen verband. Ten aanzien van de inbouw worden deze pensioenen, die uitsluitend zijn afgeleid van de laatste wedde, geacht berekend te zijn naar een diensttijd van 40 jaren, omdat gesteld kan worden dat dit „volledige” pensioenen zijn.

Inderdaad moest de gewezen ambtenaar die de behoudsverzekering had gesloten, bij de invoering van de Algemene Ouderdomswet op 1 januari 1957 de A.O.W.-premie zonder enige compensatie van de overheid betalen, terwijl niettemin op het bedrag van het weduwenpensioen een inbouw van 80 pct. zal worden toegepast. Toch kan hier van een dupering geen sprake zijn, omdat als gevolg van het per 1 januari 1957 nieuw geregelde recht op weduwenpensioen een gratis uitzicht op weduwenpensioen is ontstaan, zodat de premie voor de behoudsverzekering aanmerkelijk kon worden verlaagd en in vele gevallen geen verzekering zelfs meer nodig was. Voor de gevallen, waarin nog van een verschil tussen het bedrag van het uitzicht, waarvan het behoud verzekerd was, en het pensioenbedrag, waarop op 1 januari 1957 een gratis uitzicht ontstond, sprake was, kon de betrokken ambtenaar een zogenaamde verschilverzekering sluiten.

Bovendien zijn ook deze pensioenen welvaartsvast zonder dat de premie voor de behoudsverzekering is verhoogd. Voorts wordt het volgens de degressieve methode berekend pensioen herleid tot een pensioen afgeleid van diensttijd, zodra zulks tot voordeel van de belanghebbende strekt. In de te maken vergelijking wordt ook de inbouw betrokken.

Op grond hiervan zijn de ondergetekenden van oordeel, dat ten aanzien van de behoudspensioenen geen verdere maatregelen behoeven te worden getroffen.

Overigens moge hier worden gewezen op de mogelijkheid die het bij nota van wijzigingen voorgestelde nieuwe artikel U 28 schept tot uitkering van de wiskundige reserve.

Ten antwoord op de vraag of voldoende vaststaat dat de op grond van de oude wet door de Pensioenraad genomen besluiten ook onder vigueur van de nieuwe wet ten volle gehand-

haafd blijven, wordt medegedeeld dat zulks in de wet voldoende is vastgelegd. Hierbij zij met name verwezen naar de artikelen T 3 en T 4. Mede op grond hiervan zal de toezegging dat voor toekenning van het recht op uitgesteld pensioen aan ambtenaren die van rechtswege op non-activiteit zijn gesteld, de non-actieve jaren medetellen voor pensioen, zeker worden nagekomen.

De in het bovenstaande aangekondigde tekstwijzigingen zijn in bijgaande nota van wijzigingen opgenomen; hierin worden tevens een aantal andere noodzakelijk gebleken wijzigingen voorgesteld die daarin mede worden toegelicht.

De Minister van Binnenlandse Zaken,
J. SMALLENBROEK.

De Minister van Financiën a.i.,
J. M. DEN UYL.

De Minister van Defensie a.i.,
TH. H. BOT.

*De Minister van Onderwijs
en Wetenschappen,*
I. A. DIEPENHORST.